

Portrait of Mevhibe Şefik The First Turkish Cypriot Woman Art Teacher

Netice Yıldız*

Eastern Mediterranean University

Abstract

The professional achievement of women is very important in the development of the Turkish Cypriot society. The role of the first women teachers in the progress of education system held an important share in the trend of modernization of the society. The first half of the 20th century for Cyprus was a period of struggle to gain independence and retain its national identity under difficult conditions both economically and politically. The presence of specialist women in every occupational field could not be achieved prior to the 1950s. The achievements can be performed only in an environment that offers a rich educational background. During the periods that lacked this essential educational system for female students on the island under the British Rule, young scholars training to be teachers made the best of every opportunity and knowledge they acquired from the educators, mainly non-natives to improve themselves. This paper will introduce the reader to one of these women who is the first Turkish art teacher in Cyprus. Our attempts to discover more about the life of this first woman art teacher led to Mevhibe Şefik. She is, in fact, remembered today not only as an art teacher but also as the first female typing instructor and stage designer.

Keywords: *Mevhibe Şevik, Cyprus, Turkish woman, artists, theatre, art teacher, secondary education, girls's schools, art education.*

*Assoc. Prof. Dr. Netice Yıldız, Art Historian, Faculty of Architecture, Eastern Mediterranean University. e-mail: netice.yildiz@emu.edu.tr

A Society in an Attempt to Modernize and Art Education

Initiation of art lessons within the curriculum of the secondary schools is important for the development of contemporary art as it is in the case of modernization of the Turkish Cypriot society. It is believed that determining the share of the women art teachers alongside the artists for this evolution, plus writing their biographies would contribute to enlighten the social history of the Turkish Cypriot society.

The opening of the first girls' school in comparison with the world standard and even with the large provinces of the Ottoman Empire come rather late to Cyprus. The first primary school for the girls was opened in 1888 (Behçet, 1969, p. 65) while the secondary school called Victoria Inas Industrial School was opened in 1902. (Dedeçay, 1985, pp. 10-11) The history of the art lessons in the secondary schools' curriculum is dating back to 1925s. Hitherto, in the case of Turkish woman art teachers, began in the early 1940s. The following names of early art teachers, encountered in the course of a research for the evolution of western art in the Turkish society in Cyprus, are cited without making any gender or nationality difference: Ahmet Rifat Efendi, (An, 2002, p. 413) Ahmet Burhanettin (Nesim, 1987, p.21; Feridun, c. 2000, p.21), İsmet Güney in İdadi School (later called İslam Lycée), Miss Serra (Nesim, 1987, p. 270), Şeref Bey, Mrs. Maxwell, Mrs. Stone, Mrs. Hill, Mrs. Megaw and Mevhibe Şefik in Victoria Girls' School,¹ and Mr. Diamantis in Teachers' Training School established in 1937 (Feridun, c. 2000, p. 47).

Mevhibe Şefik was the first Turkish Cypriot art teacher in Victoria Girls' School. This was the only secondary school that gave the highest level of education to the Turkish girls in the island until 1950s. After that time, its curriculum was developed to include high school teaching as well. Mevhibe Şefik is, in fact, a graduate of this school and had no further academic education but had her special training by the English art teachers working temporarily in the school. She is the unforgettable teacher of many talented Turkish artists nowadays working in North Cyprus, and is well remembered as the first woman teacher to teach 'touch system' typing.

Our efforts to research the evolution of painting art as well as art lessons in the Turkish Cypriot Schools' curriculum resulted with little information published on the subject. However, personal talks with some artists as well as newspaper interviews revealed the name of Mevhibe Şefik as an art teacher, which led us to research the girls' secondary school education in the 1940s and 1950s. We could say that Mevhibe Şefik was the second art teacher working in the Turkish secondary schools; the first one being Burhanettin Efendi, the *kadı* teaching painting courses in İslam Lycee starting from 1926 (Behçet, 1969, p. 128) and who owes his painting activity to his father's military education in England. (Balıkçioğlu, 2000, p. 91) It was disappointing not to discover the names of both art teachers in *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* (Our Immortal Heroes of Education) published by Ali Nesim.

However further research justified this missing information in the case of Mevhibe Şefik as the author was unaware of the fact that she was the first Turkish woman painter as that she was his colleague during his teaching years in Nicosia Turkish Girls' Lycée. Ali Nesim did not consider this teacher to belong to the old generation as she worked until her obligatory retirement age during the time he collected information for his book. Another reason for the lack of information about Mevhibe Şefik is also due to the neglect to consider art as an important lesson in the school's curriculum. Art courses were usually important for the preparation of annual sport and evening entertainments that were held at the end of each school year. The art teachers were never acknowledged in the success of schools and their students. Although politicians are also making advantage of such occasions to deliver speech for their own publicity at least once in their missions they had never cited any of these occasions in their memoirs published in later life.

It is regrettable that there are no references to Mevhibe Şefik in recent publications except one interview in a daily newspaper, which has led us to write a short biography about her. This biography is compiled from personal interviews with her, from ones with some contemporary women artists, as well as a research from newspapers from 1945-1955. This research has enlightened us about her personality as an art teacher and also her contribution to the cultural activities of her time with her theatre stage decorations.

The Life Story of Mevhibe Şefik

Mevhibe Şefik was born in the so-called Nuri Efendi Street then in Nicosia on 9th April 1923. Her father, Hüseyin Hacı Mustafa was the son of a family renowned as Şekerciler (sugar makers) of Nicosia who were originally from one of the Arabic countries. He was a shoemaker. Her mother, Naciye was one of eight daughters of a family known as Barutcular (gunpowder makers) and she was a housewife. Mevhibe was the second daughter of the couple, who had three daughters. She describes the house in Mahmut Paşa Quarter of Nicosia so called even today as being large. Members of her mother's family, her uncles, aunts, their wives, husbands and children all lived together in several rooms of the house. Eventually each unit of this large family then left this house to establish their own private houses. Her uncle, Hasan Kemal, with an active social background was the most important member of the family to continue close relations with her parents, which also affected Mevhibe's life. (Kav, 1994 February, p. 20)

Mevhibe started her education when she was four years old in the kindergarten of Rahime Hanım. She then attended Ayasofya Girls' School for five years. Muhterem Hanım,² one of her teachers, instructed her in painting as she had noticed Mevhibe's talent in art, during her primary school years. Mevhibe Şefik then continued her education in Victoria Girls' School as a bursary student in 1933-34. The duration

of the school was increased from five years to eight in the same year. She was transferred to the third year after her successful completion of the first year and then she graduated in 1939.³ Although Victoria was classified as a secondary school, it was based on a college education. The curriculum of the school was changed in 1935, which resulted with 50 per cent of the courses being in English to enable the graduates to take English Ordinary and Distinction exams as requirements to become primary school teachers (Dedeçay, 1985, p. 18). The headmistress of the school during her first year was Mevhibe Hikmet from Turkey. However with all the curriculum changes, English women teachers were then appointed as the directors, which lasted until 1952. Miss Bullen was the first of these English directors. After her death Miss Stone was appointed as the acting headmistress and then Miss Stapley worked as the headmistress for several years (Dedeçay, 1985, p. 23).

Mevhibe Şefik was a successful student during her education. Besides her hard working characters, she was also an active student taking part in several extra curricular activities. She was a successful player in the volleyball team of her school and also took leading roles in theatre plays. She was a well mannered girl who had a close social life, particularly for the females in those days. Although she was a well-mannered, obedient student, she defended her rights for misbehaviour and unjust treatments. For example, she tells one teacher instructing embroidery making treating her students differently. She used to give each student a piece of cloth she had cut and they were expected to complete a pattern within one week, while scholar students were required to complete two pieces every week. In one case, she was quiet when one of the girls coming from a well off family did not perform her work, but she criticised the sewing of the edges of the completed embroidery made by Mevhibe. As Mevhibe tried to tell her that this was because of her cutting style, the instructor started shouting and she reacted with a hysterical crying. Another teacher upon hearing the shouting and crying came in and took her out of the class. She only stopped crying after a doctor came. She confessed in later years that her hysterical crying and shouting that panicked everybody in the school was in fact, an act to take her grudge against the instructor for her unjust treatment. (Kav, 1994 Şubat, p. 20) This first piece of acting was the beginning of her success as a theatre player.

Mevhibe Şefik graduated from Victoria Girls' School in 1939-40 with a certificate of Teachers' Training Course. Mrs. Megaw, the English art teacher of the school, encouraged her to improve her painting ability by offering her and two other girls from her class training in painting and calligraphy. The rest of Mevhibe Şefik's life was shaped by this offer and she worked as a teacher for almost 43 years without any break in the same school. Mevhibe Şefik got married in 1951 and continued her life happily as a spouse and a mother. Mevhibe Şefik retired from her teaching career in 1983. The Association of Turkish Cypriot Women awarded her with the title of "The Teacher of the Year" on Mother's Day in 1984. (Nesim, 1987, p.

426) Many women art teachers currently acknowledge her as their first instructor in art and the person to encourage them to select art as their profession.

Mevhibe Şefik's Training as an Art Teacher

Mevhibe Şefik had her first instructions in art from Muhterem Hanım, her primary school teacher who noticed her talent in painting. Şeref Bey, her first art teacher in Victoria Girls' School also encouraged her to improve her talent. He talked to her father about her skill in painting as had Muhterem Hanım previously. Şeref Bey, a teacher from Turkey, taught her only for one year. Although nothing much is left in Mevhibe Şefik's memory about him, a newspaper article refers to the arrival of Şeref Bey as a well talented artist and calligrapher from Turkey in the first week of June 1932 who came to work in the Industry Hall of Hacı Sadık Efendi (*Söz*, 1932 June, p. 2). Şeref Bey, the painter, is also mentioned as taking part as the Master in the play called *Çoban* (Shepherd) in January 1935, the first play that included female girl actresses (Ersoy, 1998, p. 37).

Mevhibe Şefik had different art teachers in her secondary school education. She recalls the names of Mrs. Maxwell, Mrs. Winder (Wonders?) and Mrs Megaw. Mrs. Megaw, played an important role in Mevhibe Şefik's life. She owes her career to her special attention and training as well as encouragement for her to become an art teacher. This highly spoken of woman art teacher is, in fact, Electra Megaw, the wife of A. H. Megaw, who was the director of the Department of Antiquities in the 1930s and 1940s. Elektra Megaw is an Albanian artist who usually painted botanical watercolour paintings (Severis, 2000, pp. 241, 243, 246: fig. 319). According to Mevhibe Şefik, she left the island during the First World War, but came back and exhibited in the Pancyprian Art Exhibition in 1947 (Severis, 2000, p. 241).

Mevhibe Şefik graduated from Victoria Girls' School in 1939-40 after completing the eight class in seven years.⁴ However she had to wait for her future career for another year, but continued special training in art until she was appointed to a teaching position in Victoria in 1941.

Mevhibe Şefik's career started with the kind offer of Mrs. Megaw, who intended to train three girls in art so that one of them could take her place in the school while the other two could be appointed to the land registry office. Mrs. Megaw made this decision because she did not intend to stay at Victoria Girls' School for a long period. As Mevhibe Şefik remembers, Mrs. Megaw made her offer with a sincere confession that she did not find herself productive in a school where communication with the students due to language problems was difficult. In her offer to these three talented girls, she confessed that she did not know Turkish and the junior students could hardly follow her English. According to her suggestions, these girls would be instructed in art teaching as well as calligraphy in 'cut lettering'

style. This calligraphy was a special writing technique, that made letters thicker as the lines were drawn downward. In those days, the land registry documents were written in this style of calligraphy. Mrs. Megaw's offer was followed with another proposal by Mrs. Stapley, the director of the school. Mevhibe was asked to consider the proposal of Mrs. Megaw and also to learn typing so that she could teach this subject as well. Mrs. Stapley even made another proposal to Mevhibe to work as a Turkish teacher as Mrs. Stapley had a good reference from her Turkish teacher who reported her Turkish was excellent. Therefore, she could be accepted as a teacher to the school if she would agree to teach Art, Typing as well as Turkish lessons. However, Mevhibe had some other choices. She also had the chance to take an official exam to be appointed as a primary school teacher. But since the primary school teachers were appointed to teach in villages in their first few years, it would have been hard work as she had to travel and stay away from her family which as a young girl she was not ready to do.

After a careful consideration of all the alternatives, Mevhibe and Sıdıka, her classmate started private courses with Mrs. Megaw. Mevhibe also taught the first and second-class students in the school. At the same time, she also started to take typing courses. She had the support of her uncle, Hasan Kemal, who was working in the state printing office and brought home a typewriter and also became her first typing instructor. Upon completion of a course in "touch system" typing, she sat for the Exams of London Chamber of Commerce where she achieved a certificate of typing. The typewriter then took an important part in her profession as a teacher for many years. Through her teaching she also instructed many girls who took secretarial work in later years.

At the end of the year Mrs. Megaw gave the two girls testimonials and recommended them to teaching positions in Victoria Girls' School and then left Cyprus at the beginning of the Second World War. Although Mevhibe Şefik had been successful in the exam in 1940 to take a teaching position at Victoria Girls' School, her official appointment was delayed for one year. Münür Bey, the Turkish member for the Board of Education did not approve her appointment with the excuse that she was too young.⁵ However, she started her teaching career in 1941, one year after her graduation.

Her Teaching Career

Mevhibe Şefik was assigned to teach Art, Turkish, and Typing lessons during the 1941-42 school year. She was given an opportunity to apply for two scholarships to study art abroad in 1945. One of these was from the United Kingdom, while the other one was from Turkey. Upon the advice of Mrs. Megaw, she selected the scholarship from Turkey, since she was teaching in a Turkish school. Although she was successful in the selection for the scholarship in Turkey, the Turkish Consulate

soon cancelled the whole scholarships upon the rumours about unjust selection. This cancellation upset her so much as she also missed the opportunity to apply for the scholarship from the United Kingdom.

Mevhibe Şefik worked for nearly 43 years in Victoria Girls' School. She worked with English headmistresses, mainly Miss Stapley, Mrs. Stone and Miss Clarke until 1952 in good relations. Although Art, Typing and Turkish courses were her main teaching topics at the beginning, she also taught Citizenship and Music lessons. She remembers taking her students to the law-courts for an observation as part of the lesson. When an urgent need to appoint a temporary music teacher arose, Miss Stapley assigned her as she had remembered the occasion of discovering Mevhibe's musical talent in singing. Once in a party Miss Stapley and Mevhibe sang together accompanied by the piano music of Jale Derviş, which their colleagues applauded.

Mevhibe Şefik instructed her talented students during the summer holidays in her house. She also travelled abroad to visit museums, art galleries and historical sites so as to improve her cultural background. She travelled to Turkey for the first time in 1946, a year after she failed to get the scholarship. Then she travelled to England at the beginning of 1950s, where she visited 19 painting exhibitions, several museums, and art galleries. She spent three days in the National Gallery, inspecting every single painting in the museum. She also repeated her travels abroad in the following years with her husband and daughter (Rıza, 1954, p.12).

Several publications reveal the difficulties encountered in the teaching life during the years under the British Colonial Rule. Every cultural activity was prepared under the most difficult conditions and strict rules in order not to offend the British Rulers. All teachers suffered so much to keep alive national feeling and Turkish culture and it was so insulting for all of them to start and terminate every occasion with the national anthem of the British Nation singing 'God Save the Queen or the King!' However as the relations got better, the Turkish community signed agreements with Turkey to get support for the Turkish education institutions and again the directors of Victoria Girls' School and Islam Lycée began to be appointed from Turkey. Several teachers were also sent from Turkey to the schools. Among the decisions taken was upgrading the level of Victoria Girls' School to a Lycée in 1952. It gave the opportunity for girls to continue high school after completing secondary education. It was also decided to accept the graduates of this school to the universities in Turkey (Behçet, 1969, pp. 137, 138; Dedeçay, 1985, pp. 25, 58). Therefore, the name of the school was changed to Victoria Girls' Lycée and it was decided to follow the curriculum of İstanbul Girls' Lycée. Among the decisions taken were the importation of teachers from Turkey rather than appointing primary school teachers (Feridun, c.2000, p. 94). This decision enabled importation of teachers from Turkey, which was not allowed since 1941. Mevhibe Şefik remembers the name of Aliye Eminli, the art teacher, Halide Öner, the Turkish Literature teacher, as well as Semahat Özlem, the headmistress joining the teaching staff of Victoria

Girls' Lycee that year. These teachers were appointed on a contract basis and their salaries were to be paid by the Republic of Turkey. (Dedeçay, 1985, p. 26)

In an effort to raise the standard of the school and provide the necessary teaching staff, the employment of teachers without a university diploma or higher education were cancelled in Victoria School. Upon the delivery of a bundle of letters from the Office of Education, the school administrators terminated the work of many teachers. Mevhibe Şefik was lucky to be given an opportunity to work on the basis of a two year contract until 1957. All these alterations made her lose some rights in her retirement calculations by the Social Security system. The Turkish schools gained better conditions after 1959, which unfortunately lasted only until 1963 when the beginning of political problems resulted in the collapse of Cyprus Republic that lasted only for three years. This followed a period full of poverty and agony but warmer relations for the Turkish society in Cyprus. With the closing of the boundaries and embargoes applied by the Greeks to the Turkish society, the art lessons were executed with only limited materials. But even then, exhibitions of students' works remained again as important cultural activities within the borders of the Turkish area in Nicosia and in other towns or villages that were impelled to live without contacts with the rest of the world until the 1970s for security reasons. Under these difficult conditions and a low salary until 1974, Mevhibe Şefik gave her service as a teacher for forty three years.

Mevhibe Şefik's Career as an Art Teacher

Mevhibe Şefik used to teach art lessons to all of the classes in Victoria Girls' School. She had a well-planned schedule for her Art lessons at each level. After a glance at the photographs of painting exhibitions provided by the author, it could be said that the junior classes practiced pencil drawing and designs while the upper levels were practicing thematic subjects, mainly landscapes, portraits or still life paintings with water and oil colour or mixed material techniques.

Mevhibe Şefik trained her students mainly in landscape painting and some of the lessons were outdoor practicals to enable them to work on the spot. The school courtyard and Ayia Sophia (Selimiye) Square were the most common places for these practices. In one case, she arranged a bus to take them to work in the Değirmenlik area. Each student was left on a certain spot to paint and Mevhibe Şefik rushed from one student to the other during the study. She was terrified when a sudden shower ended the day.

Mevhibe Şefik encouraged the creativity of the students by assigning them with different themes or topics. She never forgot one of her student's creativity as she made the portraits of an old man and a young horse for the theme of 'young and old'. She also recalled the paintings of a girl called Necla, one of her talented student who always made nude figures. She almost got in trouble with some higher

authorities who did not like to see such paintings at a school's exhibition. Mevhibe Şefik then requested her student to cover the figures. However, the result was that the figures were merely covered with transparent clothes like ballet dancers.

Since Mevhibe Şefike did not have a proper class for her art lessons, she preferred the refectory of the school for her classes or those preparations for annual exhibitions and performances until 1968. However, an interview published by one of her students mentions her studio. Accordingly, Sonuç A. Rıza had an appointment with Mevhibe Şefik for an interview. She was so excited when she climbed up the stairs of the building. After passing the study room of typing class, she came to the door of a painting studio. There were two low windows and all of the old tables were arranged at two sides of the walls. She did not hesitate to express her feelings with these words: "Isn't it really funny to call this tiny room a studio?" (Rıza, 1954, p. 11). Victoria Girls' Lycée had a proper art class after 1968 by moving into its new modern building at Kyrenia Gate outside the walls in Nicosia.

Mevhibe Şefik decided to exhibit the selected works of the students in an annual exhibition from the first year of her teaching life. She took an active part in the organization of the traditional Victoria Day Celebrations officially held since 1924 (Behçet, 1969, p.127) with her annual students' exhibition. These exhibitions, besides the other annual athletic sport shows and stage performances provided the students with extra – curricular studies. They also enriched the cultural life of the society by offering evening entertainment. The photographs of these exhibitions also show the evolution of art courses from embroideries and handicrafts to the contemporary art tradition in the western style.

The school exhibitions were held at different places in earlier years. The exhibition for 1947 was organized in the British Institute while in later years these were held in the Victoria Girls' Lycée. Although some units of the school buildings still exist today, part of this building has been replaced by Demak Business Center, a modern building, which was an arcaded building running along Müftü Ziyai Efendi Street. The exhibitions then were arranged in the hall of Nicosia Turkish Lycée (Boys' Lycée) after 1952, which was a first step to enable the encounter of boys and girls for mixed education that was achieved in later years. Mevhibe Şefik was always careful to make a plan for the exhibition and asked her students to make the size of their easel according to the space on the wall. Therefore, the size was usually determined by deciding the place to be hanged on the wall and then the easel was prepared accordingly and painted by the student.

The daily newspaper "Söz" published some news in June 1946 (1946 May, No: 2855, 2856) about the sport and cultural events of Victoria Girls' School taking place on the 24th May, which is Victoria Day.

One art critic who signed his article "Gallery Worm" described all of the paintings by citing the name of each student. The art critic referred to the exhibited works worth describing as they were excellent. As he went through the exhibition halls, he was surprised to see some really excellent art pieces. According to the author,

there were several works among the exhibits that could easily be classified as masterpieces. He considered these as the products of a year's study that were noteworthy of appreciation and celebration as a great success. The critic started his visit to the first gallery where they had exhibited the embroideries. These were of high quality and recalled the continuity of the traditional Turkish art. The motifs, selection of colour of all these works, were in fact the product of a careful and patient work. The critic considered this act of young girls as a manner for paying respect and thanksgiving to their nation by continuing these highly respected and appreciated skillful traditional embroideries of the past culture.

The painting gallery was arranged into three separate rooms. The first one was the pencil colour paintings based on imagination. These were the paintings of the junior classes with less experience. Among these paintings the works of Nermin Mustafa and Lerzan Kazım were defined as noteworthy in view of their lines or expressions. All these he had studied one by one with joy and excitement for several minutes.

Among the water colour paintings, the critic observed, Jale Safa's "House and Its Door", Mualla Celalettin's "Child Portrait", Ferhan Ali's "Girl and Sailor", Zekiye Mustafa's "Cyprus", Ülvan Aziz's "Pasture and Flowers", Nezihe Rasim's "Lake", Perihan Tahsin's "Butterfly and its Flower", Şaziye Mehmet's "Landscape" and Hale Safa's "Sun Rise Among the Fish Nets." He thought them to be excellent works in view of their colour or design techniques. There were many more that he could not cite although he claimed they were all attractive and beautiful.

The critic did not criticise negatively the paintings exhibited in the gallery of oil paintings. The colour of these paintings as compared to the other ones cited above gave a dull and melancholic impression. But in fact he learnt the reason he could understand the inevitable result was due to the lack of ready made oil paint on the market as it was war time and for this reason the paint material was prepared by the students through their own means. Under those conditions, it was impossible to give the required hue to the painting. Therefore, under these circumstances it should not be considered as an important fault.

The art critic remarked that the paintings of Süheyla Şakir called "Door", Süheyla Ahmed's "Cloud and the Tree", Altan Naci's "Sun Set Time" were considered as the most attractive ones in that group. He also added that Pervin Teoman's "Portrait" and "Sultan Han Near Kayseri" were the noteworthy masterpieces of the exhibition.

The art critic concluded by saying that the art talent of the young girls was rather high. He recommended that the headmistress and the teachers of Victoria Girls' School should find a means to take these exhibits of handcrafts and paintings of high quality to England and other countries by convincing the British Council for funding and necessary arrangements. He felt that they could find appreciation in those lands where there is a higher taste and understanding of art and aesthetics. The article ended by congratulating Mevhibe Şefik.

This article is the most detailed Turkish one ever published upto that time in a Turkish newspaper about any exhibition held in Cyprus. Although another article published in *Hürsöz* (1947, 19 May p. 1) also mentioned the success of the young girls' and talent in plastic arts for the 1947 exhibition, this was in fact rather brief in view of the 1946 article (*Söz*, 1946 May, No: 271). This brief article emphasised, in particular, the success of the junior classes (*Hürsöz*, 1947 May, 19, p. 1). In fact, both articles are the signs of the growing interest in painting art and cultural activities in those years.

Mevhibe Şefik remembers the names of most of her students. The names of several well-known artists, such as İnci Kansu, Aylın Örek, and Göral Özkan are frequently cited while she talks about her memoirs. These artists confirm these close relationship as they also refer to her as their instructor who directed them to select art and teaching as a profession in their life. For example İnci Kansu adores her and considers her as her main source of inspiration for her career.

Mevhibe Şefik and Theatre

Mevhibe Şefik also had a great passion for theatre. This interest in fact started with her taking part in a theatre play at seven years old. There were several theatre groups visiting Cyprus during the years 1930s and 1940s. In one of these occasions organized by her uncle and his friends, Bedia Muhavvit and her team was to perform a play in Kardeş Ocağı. However, they did not bring the child actor that appeared in the play, Mevhibe who was nearly six or seven years old was appointed to do this part.

Mevhibe Şefik took the leading roles in school plays. She also took part in the plays staged for different occasions during her early teaching years. But her part in these plays was as a soloist singer, since her voice was quite lovely. She sang two tangos in a play called "*Kahraman* (Hero)" and acted as Nedime in "*Akın*"; also she sang the songs, "Gulls" and "Ayşe", in a play staged by the Victoria Alumni Theatre Group. She joined to the concert of Dar'ülelhan as a solo singer. The Turkish Consul, who was present in the concert, offered her a scholarship in the Ankara State Musical Conservatory with the condition that she then stayed in Turkey (Rıza, 1954, p. 12).

Mevhibe Şefik took part in radio plays since 1950 on the Cyprus Radio Corporation. She worked in the program that was prepared and presented by Suphi Rıza for several years. These programs were on Cyprus Radio until 1963 once a week for an hour and continued on Bayrak Radio for several years. One of the plays she took part was called, "*Ankara Sokağı*", which was played in the Cyprus Broadcasting Cooperation. Suphi Rıza was the director and presenter of the play while Orhan Avkıran, Lütfi Hami, Fevziye Hulusi, Fitnat Zeynel, Mustafa Zeynel as well as Mevhibe Şefik were acting in the play (Balıkçıoğlu, 2002, p.

76). This team continued to present radio plays for several years on Bayrak Radio. Mevhibe Şefik always acted as if she is really living the event. She described these days both with joy as well as a deep sadness as she recalls some close friends criticised her husband, Ali Şefik, and blamed him for not being jealous. However, this did not prevent her acting as her husband was always a considerate person. Mevhibe Şefik also remembered that sometimes Suphi Rıza cried in hearing the sad stories when she was acting although he was the writer of some of the plays. (Kav, 1994 February, p. 21)

Her interest in theatre plays was not merely with her taking part in the plays. In fact, she is more interested with the stage designs for the plays, that allow her to express her artistic talents and skills. As she talked about her memories, she added these words: "I feel a great happiness to be a person to consider the importance of the visual appearance of the theatre stages and to perform plays with a rich visual setting." Showing a real setting in the plays was important to Mevhibe Şefik. In the annual school plays, she managed to create a real atmosphere by having a fountain with water running through the tap, a sailor in a moving boat, or a national folk dance staged with a beautiful setting and appropriate apparel.

It is disappointing not to find any reference to these stage decorations in the books about the theatre history of the Turkish Cypriot society published by Yaşar Ersoy. In view of the difficulties encountered to prepare these stages in those days' economical conditions, this can be considered as a great neglect in attempting to research the past history of the theatre activities. Hitherto, the women artists, like İnci Kansu or Göral Özkan all mention about these attractive stage decorations and the annual school performances in their conversations concerning the memories of their school years and Mevhibe Şefik. The first stage decorations were large-scale paintings designed on rather large coarse white calico, and hang from the top of the screen wall of the stage with ropes. These were painted according to the story of the play. Mevhibe Şefik had her first experience in a play staged in the Beliğ Paşa Theatre Hall in Nicosia. Upon her application to the headmistress, she could not get any financial support for the necessary material for the stage design, but she did not give up her intention to create a stage setting. Through her relatives and neighbours, she collected bed linen and bought the paint material personally. Then by joining all these bed linens, she painted a rather large scene with the help of her students. She always prepared these screen paintings in cooperation with her colleague Servet Pertev, the music teacher. She recalls the preparation of seven different stage decorations for the play, "*Boş Beşik*" (Empty Cradle). Ali Usta, a carpenter from the Asmaaltı region of Nicosia, was her best helper to install the decorations on the stage. Although coarse calico was preferred in the early years, they had to replace these with paper in later years due to the expense. The painted papers were all joined together and fitted in a cloth frame that was hang to the stage with strings. By rolling these scenes upward, they could change the scene

according to the acts of the play. After hanging these decorations, Mevhibe Şefik did not hesitate to climb up on a stool or a ladder for the final touches of paint.

One of Mevhibe Şefik's earliest experiences was "*Little Fishers*" which had a seascape scene as the stage background. There was also a half size model ship made of plywood and the sailors seated into this ship passed all along the stage. They prepared costumes with glittering tails for two girls acting as mermaid. An article published about the play recorded the success of its play as well as the stage decoration with the following words: "The action of the little fishers in the model ship passing through the stage by singing the fisher's song and moving their oars with perfect harmony were applauded by the audiences with great adornment and excitement. The stage was all set up in an elegant rich decoration."

The school performances staged different plays in one night according to the level of the classes. They lasted more than three hours usually. Through the article published in *Hürsöz* we learnt the names of the plays staged during the performances of 1947. Besides the *Little Fishers*, they staged *Sukutu Hayal* (Disappointment); *Baş Tacı* (*The Crown of the Head*) Shakespeare's play called *Hob and his Shepherds*, and dances called the *Spring*. There was a particular appreciation for the decoration and performance manner for the "Spring" dances that reflected a high degree of art appreciation. At the end of the article the author congratulated the active gymnastic teacher Perihan Celal and art teacher Mevhibe Hüseyin, for their successful preparations of all the plays and dances performed for three and half hours, which was quite long but enjoyable (*Hürsöz* 1947 March No: 202).

Mevhibe Şefik also remembers the successful decoration prepared for the play called *Acem Çarşısı* (Acem Market) put on stage with Jale Derviş, the music teacher. Some of the costumes used in the performances were also prepared at the school by Mevhibe Şefik and her students. The dancing skirts were usually made of gryphons paper and their shoes were made by cutting cardboard sole according to the size of the children's feet and sewing cloth of matching colour on the top of these.

İnci Kansu described these stage designs as the introduction of the western style landscape paintings to the public, which were the initiation to develop an art taste in western manner within the society. Mevhibe Şefik could not remember how she started to consider the preparation of these stage decorations. This may be based on her childhood memories. Some professional theatre groups coming from Turkey or some local ones may in fact use this also. A picture, published by Yaşar Ersoy shows the stage and group for the play called "*Çifte Keramet* (Happy Wonders) rehearsed in Kardeş Ocağı in 1927 had a large landscape stage decoration. (Ersoy, 1998, p. 41) This may have been one of the inspirations for Mevhibe Şefik if she had ever had the opportunity to see this in that year while she was only 4 years old.

Although an article with the signature of Lütfi Ekenoğlu published in *Yeni Mecmua* in 1945 (An, 1999, p. 95) criticised the stage setting as arranged just by putting pieces of furniture in the middle of the stage with no sense of aesthetic design, this

criticism is in fact for the theatre plays acted by other groups usually consisting of adults. An article published in *Söz* newspaper about the annual performances of Turkish Boys' Lycée with the title, "This is a Real Performance" signed as 'Backstage Worm' described the performances and the actors of the plays as praiseworthy; while with the case of the stage decoration it is remarked to have been nice and simple as could be expected from the limited facilities and means of the school. However, we could feel the difference between the stage decorations mentioned above with the stage decoration of the "*Spring*" dances prepared by Mevhibe Şefik as described by the art critic to have been the result of fine taste of in art. Therefore, these stage decorations designed for the performances of Victoria Girls' School, as described by Mevhibe Şefik as well as her students and colleagues are more successful than any other stage decoration of the theatre plays performed in those years. This is the consequence of a talented woman whose character reflected a genuine taste for art, which is combined with sensitivity and aesthetic values. Mevhibe Şefik managed to prepare these until the 1970s. Göral Özkan and Yalkın Muhtaroğlu as the second and third painting teachers of Victoria Girls' Lycée, her former students joined her adventure after 1955s for the preparation of these stages. Both teachers shared the work until Mevhibe Şefik's retirement.

These decorations have been studied through the photographs provided by Mevhibe Şefik. They appear to be carefully designed as compared with the decorations of the professional theatres of its contemporaries. It is a pity not to be able to see any original of these stage decorations today, since the concept of archiving such materials was never thought of in the past or even today. The only source for them is the photographs and description by Mevhibe Şefik and some of the artists. It is regretful not to have any of these decorations, as we believe that they could be displayed as the early examples of the theatre stage decorations in a theatre museum to be opened in the future. They could also comprise the early examples of large-scale landscape paintings for those years.

Mevhibe Şefik always prepared these stage decorations together with her students. Some of these students who always assisted her are the well-known women who manage to held important positions in their careers. Some of the names she always cited are İnci Kansu, Göral Özkan, Ayşe Coşar, Bahire İnan. These decorations were prepared in Mevhibe Şefik's house, in a narrow space at the front side of her home. They boiled glue on steam heater, then mixed the powder paint into this hot glue, and applied the pigment on large size paper pieces. These paint materials were purchased from some shops in the Greek side of Nicosia. Later, a Turkish shop, called Aksoy, became their provider. They also used gilds sparingly on these decorations to give a more glittering effect on the stage. She remarked that gild paint was important for her work as it was also used in the inscription of the graduation diplomas, which were also written by herself during her teaching years.

These preparations inspired her students in their further careers. İnci Kansu improved her art of papermaking and painting techniques. By using different means such as her food processor, pressure cooker to prepare different textured paper with different kinds of paper, cellulose, cloth pieces, fruits and vegetables. Such experiences in the past gave her much inspiration and taught her to work neatly and patiently in all these attempts to improve her art. Ayşe Coşar, who studied chemistry and was the director of the State Chemistry Laboratories for several years, most probably had inspirations from these experiences as well.

Göral Özkan also refers to these preparations made for the annual evening entertainments at Mevhibe Şefik's house every year regularly in the spring semester. She considers these as great experiences that inspired and directed all of them in their careers. Özkan also considers herself and her friends as Mevhibe Şefik's 'apprentices'. Apparently Mevhibe Şefik's extensive experience, knowledge, bright ideas, friendly and warm conversation, and affectionate manners affected their whole future career.

What Remained from Mevhibe Şefik's Teaching Career?

Mevhibe Şefik always preferred to exert her efforts to instruct her students although she had a great skill and talent in painting. She defines almost everything as art and says that "making a fine conversation or writing a text with fine calligraphy is art. On the other hand, bringing the nature into your room through the brush and colours as well as writing a text with a typewriter in 'touch system' technique may also be considered as art." With this understanding Mevhibe Şefik dedicated herself to her school, art, and students. She was the instructor of thousands of students during her teaching career. Although she had never exhibited her own works in any exhibitions, she was quite happy with those large-scale paintings she had prepared for the theatre stage. Mevhibe Şefik is now very proud to be the teacher of many art teachers or painters, like Sema Zihni (deceased), Yalkın Muhtaroglu, Göral Özkan, Aylın Örek, Gülten Can, Selma Yusuf (deceased),⁶ Ayten Erduran (deceased) and Güner Erol. It is surprising not to find any trace of her paintings today although Mevhibe Şefik spent her leisure time painting in her small studio at the school as was recorded by Sonuç A. Rıza in an interview published in *Utku* in 1954 with the following words: "She was standing in front of an easel in her partly stained white shirt : I stopped at the door and watched her quietly as she was once gazing at the painting, then moving her brush on the easel to create elegant lines and colour skilfully. (Rıza, 1954, p. 11)

Although in all of her activities Mevhibe Şefik seemed to develop a great passion for art, she never considered exhibiting her own works in any exhibitions. There were several reasons that could be considered here. There were no other Turkish woman dealing with art in those early days in 1940s or 1950s. There was

no possibility to try to step on a platform where only a few male artists managed to establish their sovereignty. The lack of galleries to open exhibitions was another problem, which did not create a competitive environment in those days. It is a known fact that almost all artists start their careers as art teachers. Most artists will manage to create their most important studies after retiring from their official work. Mevhibe Şefik is not that much lucky as she only managed to get her retirement in 1983 after a teaching life that lasted nearly 43 years. Although she enjoyed her career, the social security system and retirement years were not arranged according to the modern system. The shifting of government from British to Cyprus Republic and then to Cyprus Turkish Society until 1974 caused several problems in the calculation of her working years. Low economic income for all members of the Turkish society was another factor preventing her considering retirement. Another reason is that she started her family responsibility late as she got married in her 30s when British Rule changed the policy not to terminate the work of married woman teachers, which was an act applied in Victorian England and later times particularly during the Second World War (Perkin, 1993, 201). Her daughter's education in Turkey was another reason that led her to continue her teaching career until 1983. In addition, earning a life through painting was not an acceptable way of living in those days. This was almost a luxury since there was no art market to patronize the artists. Although she always encouraged all her women colleagues, who were her former students, to join the Turkish Artists Exhibitions, she personally never joined these exhibitions. This is a rather humble act and a behaviour of respect for all her students who managed to get on academic education. She always preferred to remain at the backstage as an instructor and an amateur painter for all her life.

Mevhibe Şefik currently lives with the family of her daughter and her family. She still keeps two large oil paintings referring to them as the paintings of her two daughters. In fact these are the paintings of her two talented students. One of these is the portrait of Mevhibe Şefik with her daughter in her lap painted by Silay Ahmet and the other one is the portrait of Naciye, her daughter signed as İnci Yılmaz. Both portraits show the talents of the girls prior to academic education. İnci Yılmaz Kansu is the well known paper artist while Silay Ahmet studied physics for her career.

The black typing machine displayed in the hall of her house is one of the souvenirs of her past teaching years. The stage screen paintings are the only remembrances for these plays that can only be viewed in her personal albums. Also they are in the memories of some people. Contemporary modern cities are proud to have at least one theatre museum to commemorate its past history of entertainment life. However, it is upsetting not to find such museums like contemporary art museum or theatre museum in this country. Another sad thing is the lack of consciousness for the necessity to keep archives of important events, which are necessary for the writing of the political, social, or cultural history of the

past. It is believed that the photographs and memoirs may also contribute to the understanding of the past.

Mevhibe Şefik is sometimes upset that her name has been omitted or not mentioned by some artists in their exhibition brochures or interviews as they name their university instructors only. However, some of the artists, particularly those who are keen about education always mention about her with deep respect and loyalty. They consider her as their inspiration for selecting their careers and the source of their love for art. İnci Kansu is the most faithful one to express her adoration and acknowledgements. She always mentions about Mevhibe Şefik's physical beauty, her scarlet hair, perfect anatomy, smart apparel and perfect Turkish accent and above all these characteristics, she is grateful to her instructions and encouragement to improve her skill towards creativity and original designs in her art career. İnci Kansu expressed these feelings in a poem written as a thanks giving to Mevhibe Şefik for the occasion of her retirement. In this poem she expressed her adoration in a simple manner and also mentioned her skillful hands designing elegant lines and figures and creating an image of the nature with rather attractive colours like a magician. She also remembers the stage decoration preparations which enabled them to combine their individual creativity with others to compose a group working in harmony.

One of her students, who followed her footsteps in her career as an art teacher, is Gülten Can. She is known as an artist as well as the owner of a large art studio called Portfolio Art School that opened in 1985. This is the only private school serving adults in every branch of plastic arts such as painting, ceramics, paper marbling, stain glass making, copper engraving, embroideries, flower making, textile painting, according to the skill and preference of the participants. Although there is no gender restriction, it is usually attended by young girls and mainly retired women or housewives. The school has arranged annual exhibitions to display their work. Gülten Can is a graduate of Victoria Girls' Lycée and Ankara Girls' Technical School. Although she did not hesitate to tell rather proudly about her graduation position with the highest mark in her class in an interview published by Taylan Kav in *Kıbrıs* newspaper, (Kav, 1995 October, p. 33) she remarked that she owes her whole success and career to her secondary school teacher, Mevhibe Şefik. She made the decision to establish an art studio with the inspiration she gained from her beloved teacher. Through these painting lessons she became addicted to the smell of paintings. She wonders what occupation she might have selected if she did not have Mevhibe Şefik as her painting teacher in those early days.

Göksel Sarıca Özdil, an amateur painter also remarked about Mevhibe Şefik as a talented and a very good teacher who gave her and other students the first taste and passion for art. Göral Özkan talks about Mevhibe Şefik, as first art teacher, with great love and respect. She also described her teaching and instruction ability to be the initiator of the first gleanings of a passion for art she always had in

her life. With this love she selected art teaching as a career. She worked in the same school after she completed her higher education in Turkey. The high school education enabled her with theoretical knowledge but later, in her teaching years as they worked together, she had always relied upon Mevhibe Şefik's knowledge as her practical experience was so extensive. Mevhibe Şefik also became her closest friend during the years they worked together. Göral Özkan described her relation with Mevhibe Şefik as remaining her student at each stage of her life and she considered this fact as the great chance of her life. She confessed that the art lesson hours with Mevhibe Şefik during her secondary school years had always remained as the happiest memories of her school life.

Mevhibe Şefik retired from teaching after serving for forty two years and seven months. During a ceremony organised by Şermin Kotak, the headmistress of 20 Temmuz Lisesi and teachers, a play was put on stage by her graduate students of different ages like Latife Birgen and Ayhatun Ateşin. İnci Kansu presented her with a poem entitled, "My Teacher." She considered these as the greatest gifts from her teaching career.

Mevhibe Şefik briefly explains her passion about painting and her career with these words:

Can you see this brush? Well, I am in love with this. All the beauties of the nature is hidden in the feathers of this brush! It leads me into the deep blue hues of the sea! It takes me up to the top of a mountain, to the flowing water of a spring. It makes me remember the grief of an archway, or remind the forgotten broken pottery. Also it is this unique brush which made me laugh or cry all the time.

Conclusion

In the writing trend of the cultural history of Cyprus, first half of 20th century needs more attention and detailed research since it is the initiation for the Turkish society to express its own ideas and feelings and the beginning of opening its gates to the outer world. The educators of this period struggled to protect the Turkish identity in the education system despite an environment of difficulties encountered under the British Colonial Rule, which led a depressed regime revealed under its modern appearance. These teachers followed and taught their students the improvements implemented by the newly established Turkish Republic and the reforms laid by Atatürk, although they could not express implicitly the feelings of loyalty to Turkey.

All the developments within the years 1925-1960 by the Turkish Society in Cyprus were achieved through the efforts of teachers, who worked with enthusiasm and self-denying efforts. They managed to bring the knowledge they gathered from their limited sources to a new synthesis; and consequently, they encouraged their students to get further education according to their talents and abilities which resulted with more methodological studies in the schools and specialised occupations

in the society by the 1960s. Mevhibe Şefik is one of these early teachers. Although she did not take part as one of the immortal heroes of education in Ali Nesim's book, she deserves this title as the first Turkish Cypriot woman art teacher. This article is prepared to add a contribution to the history of education of Cyprus written up-to-date with the belief that Mevhibe Şefik's efforts and services in the art education of Cyprus must take its position and make her name live forever in the written history.

Notes

- ¹ This information is given by Mevhibe Şefik.
- ² Ayşe Mustafa Katipoğlu also mentioned about Muhterem Hanım working as a teacher in Ayasofya Girls' School in Ali Nesim (1987, p. 404).
- ³ This School was established in 1901-1902 academic year and was called as Victoria İslam İnas Sanayi Mektebi (Victoria İslam Girls' Industry School) or Rüştiyesi (Secondary School) and changed its name several times in later years. These names are as follows: Victoria Girls' School (1920-26), Victoria Girls' Lycée (1926-1935), Victoria Girls' School (1935-1951); Victoria Secondary Girls' School (1951-1952), Victoria Turkish Girls' Lycée (1953-1958), Nicosia Turkish Girls' Lycée (1961-1979), 20 July Lycée (1979-). (Dedeçay, 1985. p. 20).
- ⁴ Victoria Girls' School was upgraded to a Lycée (high school) in 1952. (Dedeçay 1985. p. 25). This was made after a decision taken on 15 September 1952 and accordingly it was decided to follow a lycée curriculum after the completion of a three years secondary school program. (Behçet, 1969, p. 137). According to this information provided by Mevhibe Şefik, we could see the attempts to upgrade the curriculum by increasing the years of education although it was not classified as a Lycée in 1940s.
- ⁵ There were discussions by the Turkish Education Commission during the years 1937 to 1943 to appoint elder retired teachers to the primary schools instead of young unexperienced lycée graduates. According to the decisions of the Director of the Education Office, all graduates of the Teachers' Training School were already employed and the new Lycée graduates would be employed only with the condition of passing the English Distinction Exam successfully. Also, another decision taken during the same years was concerning the appointment of primary school teachers. Accordingly young teachers would be employed at Ayasofya Girls' Primary School only if they could complete a two year course after their graduation from the Victoria Girls' School. (Behçet, 1969. pp. 99-100). Although the reports published by Hasan Behçet are missing for the years 1931-1950 it can be assumed that similar conditions were applied for the employment of new teachers in Victoria Girls' School.
- ⁶ Selma Yusuf Saygın lived in Ankara and published her poems and paintings in a book before she died.

References

- An, Ahmet (1999). *Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar*, Lefkoşa: Kıvılcım Yayınları No: 5.
- An, Ahmet (2002). *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler*, Lefkoşa: AkÇağ Yayınları.
- Balıkçioğlu, Osman (2002). *Bizim İnsanımız Bizim Lefkoşamız*, Toplum Yayınları.
- Behçet, Hasan (1969). *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa-Kıbrıs.
- Dedeçay, Servet Sami (1985). *Viktorya İslam İnaş Sanayi Mektebi ve Kıbrıslı Türk Kadınının Hakları (1902-1985)*, Magosa, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları: 3.
- Ersoy, Yaşar (1998). *Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi*, Lefkoşa: Peyak Kültür Yayınları: 1.
- Feridun, Hüsnü (c. 2000). *Eğitimle Bir Ömür*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, (not dated but it can be assumed that this was published in 2000).
- Hürsöz* (1947 May). No: 267, p. 24.
- Hürsöz* (1947 March). No: 202, 14 March Thursday.
- Hürsöz* (1947 May). No: 271, 29 May, p. 1.
- Kav, Taylan (1994 February). *Mevhibe Şefik, Kıbrıs*, 9 February 1994, pp. 20-21.
- Kav, Taylan (1995 October). *Gülten Can, Kıbrıs*, Wednesday, 18 October 1995, pp. 32-33.
- Nesim, Ali (1987). *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz*, Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Perkin, Joan (1993). *Victorian Women*, London: John Murray.
- Rıza, Sonuç, A. (1954). *Okulumuzdan Yetişenler*, *Utku*, Mayıs 1954, Yıl: 6, No: 13, pp. 11-12.
- Severis, Rita C. (2000) *Travelling Artists in Cyprus 1700-1960*, London: Philip Wilson Publishers.
- Söz* (1932 Haziran). 9 Haziran p. 2.
- Söz* (1946 Mayıs). Sene 28, Sayı: 2855, 2856.

Bir Portre: Mevhibe Şefik İlk Kıbrıslı Türk Kadın Resim Öğretmeni (1923-)

Netice Yıldız*
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Özet

Kıbrıs Türk toplumunun çağdaş düzeye gelmesinde kadının meslek hayatındaki başarısı önemli bir yer tutar. Eğitim alanındaki ilerlemelerde, çağdaşlaşma süreci içinde özellikle düşük ekonomik şartlar altında ve özgürlüğü elinden alınmış bir toplumun zorlu günlerinde ilk kadın öğretmenlerin katkıları önemlidir. Kadınların da üniversite eğitimini alabilmesi, ihtisaslaşmaya doğru yönelebilmesi için hazır bir altyapı gereklidir. Bu alt yapıların olmadığı dönemlerde, İngiliz müstemlekesi olan Kıbrıs'ta kısıtlı olanaklar çerçevesinde, çevresindeki eğitimcilerden aldığını kendi gayretleri ile geliştirerek, gece gündüz çalışarak yetişen ilk Kıbrıslı Türk kadın resim öğretmenin portresini çizmeye çalıştık. İlk kadın resim öğretmeni belirleme amacıyla yola çıktığımızda Mevhibe Şefik'in ilk kadın daktilo öğretmeni ve yine ilk sahne tasarımcısı sayılabilecek kadın olduğunu da tespit ettik. Bu yazıda Mevhibe Şefik'in yaşam öyküsü ve mesleki yönü ele alınmış, o günün eğitim şartları içinde irdelenerek portresi çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevhibe Şevik, Kıbrıs, Türk kadını, resim öğretmeni, sanatçı, tiyatro, orta eğitim, kız okulları.

*Doç. Dr. Netice Yıldız, Sanat Tarihçisi, Mimarlık Fakültesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, KKTC, Mersin 10 - Türkiye. e-mail: netice.yildiz@emu.edu.tr

Çağdaşlaşma Gayreti İçinde Bir Toplum ve Sanat Eğitimi

Kıbrıs Türk halkının eğitim sistemi içinde resim derslerinin yer alması çağdaş sanatın oluşumu yanında, toplumun çağdaşlaşması sürecinde önemli bir atılım sayılmaktadır. Özellikle bu süreçte sanatçılar yanında öğretmenlerin de bu gelişim çizgisindeki katkılarının belirlenmesi, biyografilerinin yazılması Kıbrıs Türklerinin geçmiş toplumsal tarihlerine önemli bir katkı olacaktır.

Kıbrıs Türk toplumunda kız okullarının açılması dünya geneline ve hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük kentlerine göre oldukça geç tarihlerde başlar. Kıbrıs'ta ilk Türk kız ilkokulu 1888'de (Behçet, 1969, s.65), ortaokul seviyesindeki Viktorya İslâm İnas Sanayi Mektebi ise 1902'de (Dedeçay, 1985, s. 10-11) kurulur. Resim derslerinin geçmişi ise 1925 yılına kadar inebilir. İlk Kıbrıslı Türk kadın resim öğretmenini ancak 1940'lı yılların başlarında görmek mümkün olabilmiştir. Bu arayış içinde kadın erkek ayırımı yapmadan ilk resim öğretmenlerinin isimleri şöyle sıralanabilir: İdadi Okulunda (sonraları İslâm Lisesi) Ahmet Rifat Efendi (An, 2002, s. 413), Kadı Burhanettin (Nesim, 1987, s. 21; Feridun, c. 2000, s. 21) İsmet Güney; Viktorya Kız Okulunda Miss Serra (Nesim, 1987, s. 270), Şeref Bey, Mrs. Maxwell, Mrs. Stone, Mrs. Hill, Mrs. Megaw,¹ Mevhibe Şefik; 1937'de kurulan Öğretmen Okulunda ise Mr. Diamantis (Feridun, c. 2000, s. 47).

Yazımızın konusu olan Mevhibe Şefik o yıllarda Kıbrıslı Türk kız öğrencilere en yüksek eğitim veren Viktorya Kız Mektebinin ilk Kıbrıslı Türk kadın resim öğretmenidir. Mevhibe Şefik bu okulun o yıllarda genellikle İngiliz olan resim öğretmenleri tarafından özel olarak yetiştirilmiş ve daha sonra da aynı okulda ilk resim öğretmeni olarak uzun yıllar emek vererek çok sayıda Kıbrıslı Türk kadınına plâstik sanatları sevdirmiştir. Günümüz kadın ressamlarının çoğu ilk sanat eğitimlerini ondan almışlardır. Mevhibe Şefik, ayrıca bugün bilgisayarların yaygınlaşması ile artık tarihe karışmaya yüz tutan 'touch system' daktilo yazma eğitimini veren ilk öğretmendir.

Kıbrıs'ta resim sanatı ve resim eğitimi konusunda yaptığımız bir çalışma sırasında, özellikle bazı kadın ressamların gazete söyleşilerinde ya da kendileriyle yaptığımız kişisel söyleşilerimizde rastladığımız Mevhibe Şefik ismi, Kıbrıs'ta ilk Türk kadın resim öğretmeni olabileceği düşüncesi ile hemen ilgimizi çekmiştir. Konu üzerinde bilgi bulabiliriz düşüncesi ile Ali Nesim'in yazdığı *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* adlı kitaba başvurduğumuzda ne yazık ki hayal kırıklığına uğradık. İlkleri sunması beklenen bu kitapta sadece Mevhibe Şefik'in değil erkek öğrencilerin okuduğu İslam Lisesinin ilk resim öğretmeni Ahmet Burhanettin'in (Behçet, 1969, s. 128) de unutulmuş olması üzücüdür. 1926 yılında İslam Lisesinde başlayan resim derslerine, kadılık görevi yanında gelen Ahmet Burhanettin'in resme yetenekli olduğu ve resim bilgisinin babasının İngiltere'deki askeri eğitimine dayandığı sanılmaktadır (Balıkçıoğlu, 2000, s. 91). Ancak bu, geç yaşlarına kadar öğretmenlik yapan Mevhibe Şefik'in Ali Nesim ile mesai arkadaşı olduğu ve bu sebeple de eski öğretmenler sınıfına konmamış olduğu şeklinde iyimserce yorumlanabilir. Bunun

diğer bir nedeni ise resim derslerinin durumuyla ilgilidir. Resim dersi müfredatlarda yer almasına karşın genellikle önemsenmeyen bir ders olmuş, sadece yıl sonu müsamerelerinde düzenlenen kültürel etkinlikler içinde önem kazanmıştır. Aynı şekilde resim öğretmenliği de diğer ders öğretmenlikleri yanında ihmal edilmektedir. Hatta politikacıların sergi açılışlarını sadece politik gösteri amacı ile değerlendirmeleri, ama ileriki yıllarda yayımladıkları anılarında bunlara hiç yer vermemeleri de burada eklenebilecek diğer nedenlerdendir.

Mevhibe Şefik ile ilgili son yıllarda yayımlanmış bir gazete söyleşisi dışında bir şeyin bulunmaması bizi üzmüş ve bu konuda kısa da olsa bir biyografi yazılmasını düşündürmüştür. Araştırmamız kendisi ile görüşmenin yanı sıra, başka sanatçılar ve 1945-55 yılları arasında yayımlanan kısıtlı sayıdaki gazetelerde yer alan haberlerden toplanan kaynaklara dayandırılmıştır. Bu araştırma sonucunda Mevhibe Şefik'in resim öğretmenliğinin yanı sıra bugün, özellikle tiyatro düzenlenmesinde kurduğu sahneler ile ilk sahne tasarımcılarından biri olarak anılması gerektiği düşüncesine vardık.

Mevhibe Şefik'in Yaşam Öyküsü

Mevhibe Şefik (o yıllarda Mevhibe Hüseyin) Lefkoşa'da 1923 yılının 9 Nisanında o zamanki ismi ile Nuri Efendi Sokakta dünyaya gelir. Babası Hüseyin Hüsnü Hacı Mustafa, Arap ülkelerinden gelerek Lefkoşa'ya yerleşen ve Şekerciler diye tanınan bir ailenin oğludur. Hacı Mustafa, gerçekte bir ayakkabı ustasıdır. Annesi Naciye ise, Küçük Barutçular diye anılan bir ailenin sekiz çocuğundan biri olup ev hanımıdır. Mevhibe, bu çiftin dünyaya getirdiği üç kızdan ortancasıdır. Doğduğu ev, bugün de aynı adla anılan Mahmut Paşa Mahallesi'nde çok büyük bir ev imiş. Teyzeler, dayılar, yengeler, hep bu büyük evin odalarını paylaşarak yaşıyorlarmış. Daha sonra bu beraberlik dağılır. Ancak özellikle sosyal biri olan dayısı Hasan Kemal'in hem ailenin hem de Mevhibe Şefik yaşamında önemli bir rolü olmuştur (Kav, 1994 Şubat, s. 20).

4 yaşında Rahime Hanımın idaresindeki anaokuluna başlayan Mevhibe, daha sonra 5 yıllık Ayasofya İlkokuluna devam eder. Burada resme ve sanata olan ilgisini fark eden Muhterem Hanım² ismindeki öğretmeni ona resim yapma konusunda ilk bilgileri verir.

Mevhibe Şefik 1933-34 ders döneminde Viktorya Kız Mektebine (İslam Kız Mektebi) sınavla burslu öğrenci olarak başlar. Beş yıl olan okul o yıl birden 8 yıllık bir eğitime çıkarılır. Ancak birinci sınıfta başarılı olanlar bir sınıf üste atlatılır ve buradan 1939 yılında mezun olur.³ Bu dönemde Viktorya, ortaokul seviyesinde sayılsa da bir kolej eğitimi vermektedir. 1935 yılından itibaren ders programlarının yarısı İngilizce olarak okutulmaya başlanmış, ilkokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla gerekli olan İngilizce Ordinary ve Distinction sınavlarına hazırlık yönünde bir eğitim verilmiştir (Dedeçay, 1985, s. 18). Mevhibe'nin eğitimi sırasında okul

müdüresi ilk yıl Mevhibe Hikmet adında Türkiyeli bir kadındır. Fakat daha sonra 1952'ye kadar hep İngiliz kadın müdireler olmuştur. Okuduğu yıllarda Miss Bullen müdire olarak görev yapmaktadır. 1939 yılında Miss Bullen vefat edince kısa bir süre Miss Stone müdire vekilliği yapmış, daha sonra Miss Stapley müdirelik görevini üstlenmiştir (Dedeçay, 1985, s. 23).

Mevhibe Şefik, Viktorya Kız Mektebi'nde başarılı bir öğrenci olmuştur. Dersleri yanında okulun spor faaliyetlerine de katılmış ve voleybol takımında oynamıştır. O yıllarda hâlâ içe kapalı bir ortam olan Lefkoşa'da yetişen Mevhibe, ağır başlı bir çocuk olarak büyür. Ancak hassas olduğu kadar haklarını arayan bir çocuk olarak zaman zaman zaman zaman öğretmenlerin tanıdık çocuklarına iltimas geçmesine içerlemiş, bu da onun ileriki meslek yaşamında öğrencilerine sevecen ve anlayışlı olmasını sağlamıştır. Anıları arasında bir olay onun bu kişiliğini yansıtmaktadır. Mevhibe Şefik, nakış (işleme) dersi öğretmeninden dolayı unutmadığı bir olay yaşar. Öğretmen, her hafta öğrencilere kendi biçtiği bir kumaş üzerinde desen çalışması verir, bunu bir hafta içinde yapmalarını beklerdi. Mevhibe ve diğer burslu öğrencilere ise iki parça verirdi. Zengin kızlarından biri işini bitiremediği durumlarda öğretmen pek ses çıkarmaz, işini yapanlara ise kusur bulurmuş. Bir defasında Mevhibe işlemesini bitirir ve dikerek getirir. Öğretmeni işini yapmayan öğrenciye yine iltimas geçip, onu da "Ne biçim nakış?" diye eleştirince Mevhibe bu haksızlığa dayanamaz. "Nasıl biçilirse öyle dikilir." cevabını verir. Bunun üzerine öğretmeni bağırıp çağırmaya, o da kendini yere atıp ağlamaya başlar. Derken gürültüyü duyan bir başka öğretmen onu sınıftan alarak öğretmenler odasına götürür. Mevhibe ancak doktor çağrılarak güçlkle yatırılır. Mevhibe Şefik, sonraki yıllarda, herkesi telâşa düşüren bu ağlamaların öğretmenden intikam alabilmek için yapılmış muzipçe bir rol olduğu anlatır (Kav, 1994 Şubat, s. 20). Aslında bu durum onun daha sonra kazanacağı tiyatro oyunculuğundaki başarısının başlangıcıdır.

Mevhibe Şefik, Miss Stapley'nin okul müdüreliliği dönemi olan 1939-40 yılında Viktorya Muallimler Tedris Kursu Şahadetnamesi ile mezun olur. Resim öğretmeni Mrs. Megaw sanat yeteneğinin değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi ile ona ve başka iki arkadaşına resim ve güzel yazı tekniklerini öğretme ve onları öğretmen olarak hazırlama amacı ile özel bir kurs teklif eder. Mevhibe Şefik'in sonraki yaşamı bu teklif çerçevesinde gelişecek ve kırk iki yıl yedi ay süren uzun bir öğretmenlik yaşamı olacaktır. 1951 yılında o evlenerek yaşamına iyi bir eş, iyi bir anne olma boyutunu da ilâve etmiştir. Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi tarafından 1984 yılı anneler gününde 'Yılın Öğretmeni' seçilen Mevhibe Şefik (Nesim, 1987, s. 426), bugün çok sayıda resim öğretmeni ve sanatçı tarafından da saygı ve sevgi ile anılmaktadır.

Mevhibe Şefik'in Resim Eğitimi

Mevhibe Şefik, ilkokul eğitimi aldığı yıllarda öğretmeni Muhterem Hanım ondaki resim yeteneğini fark etmiş ve bu konuda özel ilgi göstermiştir. Viktorya Kız Okulunda

ilk yıl kendilerine resim dersi veren öğretmeni Şeref Bey de ilkokul öğretmeni Muhterem Hanım gibi onun yeteneğini hemen keşfetmiş ve bunu babasına iletmiştir. Türkiyeli olan Şeref Bey bu okulda sadece bir yıl çalıştığından Mevhibe Şefik'in belleğinde onun hakkında pek fazla bir şey kalmamıştır. Yaptığımız araştırmada Şeref Bey'in 1932 yılı Haziranının ilk haftasında Kıbrıs'ta çalışmak üzere Türkiye'den geldiğini öğrendik. 9 Haziran 1932 tarihli "Söz" gazetesinde çıkan çok kısa bir habere göre Şeref Bey isminde Türkiyeli mahir bir ressam ve iyi bir tabelacının Lefkoşa'ya gelmiş olduğu ve Sanayi salonu sahibi Hacı Sadık Efendi ile birlikte çalışmaya başladığı belirtilmektedir (Söz, 1932 Haziran, s. 2). Şeref Bey, Ocak 1935'te ilk kez iki kız oyuncunun rol aldığı *Çoban* adlı tiyatro oyununda Bey rolüyle sahneye çıkmıştır (Ersoy, 1998, s. 37).

Mevhibe Şefik, Şeref Beyden sonra Mrs. Maxwell, Mrs Winders (Wonders?) ve Mrs. Megaw adlı resim öğretmenlerinden de ders alır. Ancak bu kişilerden en önemlisi onun resim alanında yeteneğini fark ederek verdiği özel bir eğitimle onu yetiştiren ve öğretmen olmasına destek veren Mrs. Megaw'dır. Övgü ile yad ettiği Mrs. Megaw, o yıllarda Eski Eserler Dairesi müdürü olan A. H. Megaw'ın eşi Elektra Megaw'dır. Electra Megaw, Arnavutluk kökenli, genellikle sulu boya tarzında kır çiçekleri yapan bir botanik ressamıdır (Severis, 2000, s. 241, 243, 246: fig. 319). İkinci Dünya Savaşı çıktığında adadan ayrılmışsa da sonradan yeniden gelmiş ve 1947'deki Pancyprian sergisinde eserlerini sergilemiştir. (Severis, 2000, s. 241)

Mevhibe Şefik Viktorya'dan, yapılan değişik uygulamalar sonucu bir sınıf atlatılarak, 8 yıl yerine 7 yılda ve 1939'da mezun olmuştur.⁴ Viktorya Kız Mektebini bitirdikten sonra ne olacağı belirsiz bir dönem içinde 1941-42 ders yılı başlangıcına kadar beklemeli günler geçirmişse de boş durmamış ve kendini yetiştirmiştir.

Mrs. Megaw mezuniyetleri sırasında Mevhibe ile birlikte Söğüda (Bekiroğlu) ve Sıdika adlı üç kızı yetiştirmeyi kafasına koymuş ve onlara kendi evinde vereceği özel bir kurs teklifinde bulunmuştur. Mrs. Megaw, kendisinin Türkçe, küçük öğrencilerin de yeterince İngilizce bilmediği için okulda verimli olamadığını, nasıl olsa bir gün oradan ayrılacağı için de hiç olmazsa onları yetiştirmek istediğini samimiyetle belirtmiştir. Üç kız öğrenciyi de hem resim hem de güzel yazı konusunda özel bir kursa tabii tutmuş ve okulda da ikişer sınıfta ders vermelerini sağlamak suretiyle yetiştirmeye çalışmış, kısa bir süre sonra da ikisini Tapu Dairesine, birini de okula öğretmen olarak görevlendirilmeleri için yardımcı olacağına söz vermiştir. O yıllarda tapu belgelerinin yazılması 'cut lettering' denilen yukarıdan aşağıya doğru kalınlaşan bir yazı şekli ile yapılmaktadır.

Bunun yanında okul müdiresi Miss Stapley de okulun Türkçe öğretmenlerinden Mevhibe'nin Türkçesinin güzel olduğunu işittiğini, ayrıca daktilo öğrenmesi halinde okulda başlatmak istediği daktilo dersleri için kendisini ders vermek üzere okula öğretmen olarak alabileceğini söyler. Mevhibe Şefik, o yıllarda devletin açtığı öğretmenlik sınavlarına da katılabiliirdi. Ancak ilkokul öğretmenlerinin ilk tayinlerin köylere olması, gidip gelmenin ve o yaşta ailesinden ayrılıp yalnız yaşamının zorluklarını düşündüğünde kendisine Miss Stapley'in teklifi daha cazip gelmiş ve

onu değerlendirmeyi tercih etmiştir. Böylece Mevhibe, Mrs. Megaw'dan arkadaşı Sıdıka ile birlikte özel ders almaya başlar. Söğüda, rahatsızlığı nedeniyle bu kurslara katılamaz. Mrs. Megaw'dan eğitim aldıkları bu süre içinde birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine ders de vermiş, ancak resmen öğretmen olarak atanması yapılamamıştı. Mrs. Megaw da bir yıl sonra çıkan İkinci Dünya Savaşı sebebiyle onlara birer tavsiye mektubu vererek adadan ayrılmıştır.

Mevhibe Şefik öğretmenliğe başlamadan önce geçen zamanda "Touch System" tekniğinde on parmakla daktiloda yazı yazma sanatını öğrenebilmek için daktilo dersleri alır. Bunda da dayısının katkıları vardır. Devlet Matbaasında çalışan dayısı Hasan Kemal, ona daktilo getirir ve öğretmeye başlar. Devam ettiği daktilo kurslarından sonra London Chamber of Commerce sınavını tamamlar. Bugün kızının evinde ve salonun baş köşesinde duran siyah emektar daktilo, onun meslek yaşamında önemli olan bir başka araç olmuş ve bununla çok sayıda sekreterin yetişmesini sağlamıştır.

Mevhibe Hanım, 1940 yılında ilk öğretmenlik görevi için sınava tâbi tutulur. Ancak o yılların maarif işlerinden de sorumlu Evkaf Murahhası Münir Beyin "Mevhibe'nin yaşı küçüktür." şeklindeki gerekçesi ile ataması yapılamamış ve epeyce zaman sonra Münir Beyin ikna olması üzerine göreve başlayabilmişti.⁵

Mevhibe Şefik'in Öğretmenlik Yaşamı

Mevhibe Şefik, 1941-42 ders yılında resim, Türkçe ve daktilo öğretmeni olarak göreve başlar. 1945 yılında hem Türkiye'de hem de İngiltere'de resim konusunda iki burs teklifi alır. Mrs. Megaw'ın tavsiyesi üzerine Türk okulunda ders vereceği için Türkiye'yi tercih eder. Seçme sınavlarında başarılı olduğu halde bir süre sonra Kıbrıs'taki Türk konsolosun, seçimlerin müsamaha ile yapıldığını öne sürerek bursları iptal ettirmesi üzerine Mevhibe Şefik bu alandaki şansını yitirir.

1941-42 yılında tayini çıkınca Mevhibe Şefik, Viktorya Kız Mektebine yerleşir. 1952 yılına kadar onun çalıştığı dönemlerde İngiliz müdireler görev almışlardır. Bu süreler içinde Miss Stapley, Mrs. Stone ve Miss Clarke adlı müdirelerle çalışmış, iyi ilişkiler içinde görevini yürütmüştür. Mevhibe Şefik aşağı yukarı 43 yıl süren öğretmenlik yaşamında başlangıçta kendisine yapılan öneride olduğu gibi sadece resim, Türkçe ve daktilo dersleri ile kalmamış zaman zaman öğretmen eksikliği içinde başka dersler de vermiştir. Örneğin Citizenship (Vatandaşlık) dersi verdiğini, bu ders çerçevesinde öğrencilerini mahkemelere götürdüğünü anımsıyor. Bir yıl da müzik öğretmenliği yapmıştır. Buna başlamasında da ilginç bir anısı vardır. Bir parti sırasında Jale Derviş'in piyanosu eşliğinde müdire Mrs. Stone ve Mevhibe Şefik şarkı söylerler. Daha sonra bu alanda öğretmen ihtiyacı doğduğunda Mevhibe Şefik görevlendirilir.

Mevhibe Şefik, yaz tatillerinde yetenekli öğrencilerini evinde çalıştırır, ayrıca yeteneğini ve bilgisini geliştirmek amacıyla eşi ve kızı ile seyahatlere çıkarak değişik

müzeleri, sergileri gezer. Başvurduğu Türkiye bursunu alamayınca bundan bir yıl sonra 1946 yılı yaz tatilinde ilk seyahatini Türkiye'ye yapmıştır. Burada birçok müze ve tarihî yeri dolaşır. Daha sonra muhtemelen 1950'li yılların başlarında İngiltere'ye giderek çok sayıda galeri ve müzeyi de ziyaret eder. Burada on dokuz resim sergisini gezmiş ve özellikle National Gallery'de üç gününü geçirmiştir. Daha sonraki dönemlerde de yurtdışı seyahatleri olur (Rıza, 1954, s. 12).

Kıbrıs'ın İngiliz müstemlekesi olduğu yıllarda öğretmenliğin ne derece güç olduğu günümüzde yayımlanan pek çok eserde dile getirilmektedir. Uzun yıllar uygulanan bir kural sonucu kadın öğretmenler işlerini kaybetmemek için evlilik yapmadan kaçınmak zorunda kalmaları önemli bir sorun olmuştu. Bu gerçekte Victoria dönemi İngilteresinde başlayan ve daha sonra da zaman zaman yapılan bir uygulama idi (Perkin, 1993, p. 201). Bir taraftan İngiliz idarecileri gücendirmeme endişesi, diğer taraftan da Türk milliyetçiliğini canlı tutarak Türkiye Cumhuriyetindeki çağdaşlaşma hareketini izleme gayretleri en fazla öğretmenlerin gayretleri ile olmuştur. Yapılan güzel bir serginin, müsamerenin İngiliz Millî Marşı ile sonlandırılması çalışan öğretmenlerin emeklerine karşılık verilen kötü bir mükâfat olur.

1952 yılında Viktorya Kız Okuluna Türkiye'den Semahat Özlem adında bir müdire atanır. Aynı yıl Türkiye Eğitim Bakanlığı ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde Lefkoşa Tali Okullar Komisyonu tarafından Viktorya Kız Okulunun ismi, Viktorya Kız Lisesi olarak değiştirilir, ortaokuldan sonra lise programının tatbikine başlanır ve okul lise derecesine yükseltilir. İlâve olarak İstanbul Kız Lisesi programını takip eden iki şube oluşturularak Türkiye üniversitelerinde Kıbrıslı kız öğrencilerin de öğrenim yapabilmesi kararı alınır (Behçet, 1969, s. 137, 138; Dedeçay, 1985, s. 25, 58). Ayrıca ortaokullara ilkokullardan öğretmen getirmek yerine maaşlarının da Türkiye'den ödenmesi suretiyle öğretmen getirilmesi kararlaştırılır (Feridun, c.2000, s.94). Mevhibe Şefik, Türkiyeli öğretmenlerden, 1931 yılından sonra ilk defa olarak Türkiye'den atanan müdirenin yanında üniversite eğitimi Aliye Eminli adında bir resim öğretmeni ile Halide Öner adında bir edebiyat öğretmeni anımsamaktadır. Yeni gelen öğretmenler sözleşmeli ve geçici statüde çalıştırılmışlardır (Dedeçay, 1985, s. 26).

Bu yeni dönemde öğretmen ihtiyacını giderme ve eğitim seviyesini yükseltme kaygıları ile alınan tedbirlerle aslında, üniversite eğitimleri olmadığı için Kıbrıslı öğretmenlere ağır bir darbe indirilmiştir. Bir gün okul müdiresine gelen bir tomar mektupla birçok öğretmenin işine son verilmiş, Mevhibe Şefik ise iki yıl süreli sözleşmeye tâbi tutularak 1957'ye kadar bu şartlarda çalışmıştı. Bu değişiklik ileriki yıllarda Sosyal Sigorta emekliliğinde yıl hesaplamasında ona sorunlar yaşatacak bir olay olur. 1959'dan itibaren daha iyi bir döneme giren Türk okulları özellikle 1963-1970 yılları arasında yaşanan yokluk döneminde yeniden etkilenmiş, kısıtlı malzemeler ile resim dersleri ve elişleri sergileri yürütülmek zorunda kalınmıştı. Mevhibe Şefik, bunlara rağmen yılmamış, kırk üç yıl boyunca öğretmenlik yaşamını

daha çok Resim ve Daktilo alanında eğitim vererek, ayrıca uzun yıllar müdür müavinliği görevini de yaparak büyük bir özveri ve mutlulukla sürdürmüştür.

Mevhibe Şefik'in Resim Öğretmenliği

Mevhibe Şefik resim derslerinde belli bir plân çerçevesinde hareket etmiş ve farklı seviyelerdeki öğrencilerinin değişik konularda adım adım yetişmelerini sağlamıştır. Resim sergilerindeki düzenden küçük sınıflarda kara kalem ve boya kalemleri ile desen çizimi üzerinde yoğunlaşırken, üst sınıflarda sulu boya ve yağlı boya ile peyzaj, portre ve natüremort gibi temalarda resim yapmaya özendirildiği anlaşılmaktadır.

Daha çok peyzaj resmi üzerinde öğrencilerini eğitmiş, sınıf mekânı yerine değişik mekânlar seçip öğrencilerini bazen açık mekânlarda çalıştırmıştır. Örneğin okul bahçesi, Ayasofya önü veya meydanı çalışma yerlerinden bazılarıdır. Bir defasında bir otobüs kiralayıp, öğrencilerini Değirmenlik bölgesine götürür. Her öğrenciyi farklı bir noktada otobüsten indirip, orada çalışmasını sağlarken kendisi de otobüs ile tek tek her öğrencinin yanına giderek, çalışmasına yardımcı olur ve yönlendirir. Günün sonunda aniden başlayan sağanak ise öğrencilerini toplayıncaya kadar ona korkulu dakikalar yaşatmıştır.

Bunun yanında tematik çalışmalarla öğrencilerin hayal güçlerini de zorlamayı ihmal etmemiştir. Anıları arasında genç ve yaşlı temasını verdiği zaman Sılay Ahmet adlı öğrencisinin yaşlı bir adam ile bir tayın resmini yapışı, resimlerinde çıplak figürlere yer veren Necla isimli öğrencisinin sergideki resimleri yüzünden eleştiri alınca onu, figürlerini örtmesi için ikna etmeye çalışması ve Necla'nın figürlerine ancak tülden giysiler giydirmesini sağlaması vardır.

Mevhibe Şefik, 1968'e kadar okul yemekhanesini resim atölyesi olarak kullanmıştır. Ancak 1954 yılında Viktorya Kız Okulunda küçük bir atölyenin bulunduğunu o yıl Sonuç A. Rıza'nın kendisiyle yaptığı bir söyleşiden öğreniyoruz. Kolej 1. sınıf öğrencisi Sonuç A. Rıza, Mevhibe Hanım ile söyleşi yapmak için randevu almıştır. Heyecanla gittiği bu görüşmeyi şu sözlerle anlatır: "Merdivenleri ikişer, üçer çıktım. Daktilo çalışma odasını geçtim ve atölyenin kapısına geldim. İki alçak pencere ve etrafı eski masalarla çevrili bulunan bu küçücük odaya atölye demek biraz acaip." (Rıza, 1954, s. 11). Lefkoşa Türk Kız Lisesinin ayrı bir resim odasına kavuşması 1968'de Girne Kapısı'ndaki yeni binalarına geçtikten sonra olur.

Mevhibe Hanım öğretmen olur olmaz resim sergileri açmayı kafasına koyar ve öğrencileri ile birlikte ürettikleri senelik çalışmaları bir sergi ile halka sunmayı kendine görev bilir. Öğretmenliğe başladığı ilk yıldan itibaren 1924'ten beri süregelen geleneksel Viktorya Günü sergilerini (Behçet, 1969, s. 127) o da düzenlemiş, bu sergiler diğer müsamereler yanında okullarının gururu olmuş, eğitim ortamı yanında toplum yaşamına da katkı sağlamıştır. Albümünde izlediğimiz bazı fotoğraflar, bu

sergilerin niteliğinin resim ve el işi desenlerinden Batı tarzındaki resim geleneğine doğru nasıl bir değişim gösterdiğini açıkça yansıtmaktadır.

Okul sergilerini önceleri farklı mekânlarda açarlardı. 1947 sergisi İngiliz Enstitüsünde düzenlenmiş (*Hürsöz*, 1947, 24 Mayıs), sonraki yıllarda Viktorya Kız Mektebinin önü kemerli bir binasında açılmıştı. Bu sergi alanı bugün Lefkoşa'da Müftü Ziyai Efendi Sokağına bakan cephede büyük bir kısmı yıkılıp yerine Demak İşhanı olarak yapılan binadır. Bu binanın sergi mekânı olarak uygunluğu önceden eserlerin boyutları, yerleri belirlenerek sağlanırdı. Önce sergilenecek yer tespit edilir, sonra öğrencilerin çalışacakları tuvallerin boyutu uygun ölçülerde hazırlanırdı. Bu sergiler 1952 yılından sonra yeni biten Lefkoşa Türk Lisesi (Erkek Lisesi) salonunda düzenlenmeye başlanmış, bu da kız ve erkek öğrencilerin kısmen kaynaşmasında bir adım olmuştur.

Haziran 1946 tarihli *Söz* gazetesinde (1946, Mayıs, No:2855, 2856) Viktorya Günü açılan yıllık müsamere ile ilgili birkaç haber yer alır. Bunlardan birini ilk kez detaylar üzerinde duran bir sanat kritiği yazısı olarak burada aynen vermeyi uygun bulduk:

San'at Tenkidi

Bir Resim Sergisi Münasebetiyle

Yazan: Galeri Kurdu

Gazetemiz Viktorya günü Viktorya Okulu bahçesinde yapılan spor gösterileri ve sergi hakkındaki fikirlerini daha evvel neşretmişti. Şimdi de sergide teşhir edilen san'at eserleri hakkındaki mütalâalarını neşrediyor. Resim sergisini gezen bir arkadaşımız diyor ki:

Viktorya'nın resim ve el işi sergisi hakikaten fevkalâdeydi ve ciddiyetle üzerinde durulmaya değer.

Sergiyi gezerken orada rastladığımız ve göze çarpan san'at eserleri karşısında hayranlıkla durduk. Teşhir edilen eserler arasında filhakika hakikaten birer sanat eseri olanları bir hayli yekûn tutuyordu. Genç kızlarımızın bir yıllık gayret ve emeklerinin mahsulü olan bu güzel eserler takdir ve tebrike şayandır.

El İşleri:

El işleri ve el tezyinatının Türklerde çok eski bir mazisi vardır. El işleri galerisinde gözümüze çarpan tezyini eşya motif ve renkleri bakımından gayet ince ve dikkatli bir çalışma mahsulü olduklarına hiç şüphe bırakmıyordu. Her halde el işlerinde gösterdikleri bu büyük başarıyla genç kızlarımız an'aneyle Türk işlemeciliği ve iğne işini idame ettirmek suretiyle cemiyetlerine ve mensup oldukları millete karşı olan vazifelerini başarıyorlar ve Türk ince işinin Türk kızlarının parmakları arasında ne büyük bir zevk ve güzellik meydana getirebileceğini ispat etmiş bulunuyorlar.

Resim:

Resim galerisi üç kısma ayrılıyordu. Kalem boyası, sulu boya ve yağlı boya.

Hayali olan kalem boyası resimlerinde gerek çizgi ve gerek ifade bakımından en göze çarpanlar arasında Nermin Mustafa ve Lerzan Kazım'ı hatırlatmadan geçemeyeceğiz.

Yaşlarının küçük ve hele resim tecrübelerinin pek az olmasına rağmen bu galerideki resimler zevk ve heyecanla seyredilip üzerinde uzun uzun durulabilecek güzel eserlerdi. (devamı yarın)

Bir Resim Sergisi Münasebetiyle

Yazan : Galeri Kurdu (dünden kalan)

Sulu boyada Jale Safa'nın "Ev ve Kapısı", Mualla Celalettin'in "Çocuk Portresi", Ferhan Ali'nin "Kız ve Gemici" tabloları, Zekiye Mustafa'nın "Kıbrıs", Ülvan Aziz'in "Koruluk"u ve çiçeklerden Nezihe Rasim'in "Göl"ü, Perihan Tahsin'in "Kelebek ve Çiçeği", Şaziye Mehmet'in "Peyzaj"ı, Hale Safa'nın "Balık Ağları Arasında Şafak"ı gerek renk, canlılık ve tesir bakımından en fevkalâdeleri idi. Diğer sayamadığımız tablolar da ayrı ayrı güzeldi.

Yağlı Boya:

Yağlı boya tablolar ilk bakışta melankolik görünüyordu, renkler koyu, karanlık ve nisbeten cansızdı. Bunun sebebini öğrenmekte gecikmedik ve genç kızlarımıza hak verdik. Galiba bazı boyaları harp dolayısıyla kendileri yapmak zorunda kalıyorlarmış. Bu takdirde istenilen tam rengi verememiş olmalarına hak vermeli.

Yağlıboyada Süheyla Şakir'in "Kapısı"sı, Süheyla Ahmed'in "Bulut ve Ağaç"ı, Altan Naci'nin "Fecir Vakti" en çok göze çarpanlardı.

Bu münasebetle Pervin Teoman'ın "Portresi"ni, Feriha'nın "Kayseri Yakınında Sultan Hanını" da hatırlatmak isteriz.

Netice ve Teklif:

Netice itibarıyla söylemek istediğimiz: Genç Kızlarımızın san'at kudreti üstün. Sayın Müdüreyi ve bilhassa Viktorya resim öğretmenini tebrik ve takdir en başta gelen vazifemiz.

Bu güzel el işleriyle tabloları Viktorya idaresi bir yolunu bulup British Council vasıtasıyla bilhassa İngiltere ve yabancı memleketlerde de teşhir ettirmeye muvaffak olurlarsa eminiz ki bu eserler güzel san'at zevk ve estetiği daha üstün olan bu gibi yerlerde daha büyük bir hayranlıkla karşılanacaktır.

Resim öğretmeni Bayan Mevhibe'yi tebrik ederiz.

Bu yazının ilk kez detaya inerek isimler etrafında sergiyi ele almış olması plâstik sanatlar alanında o yıllarda var olan kıpırdanışları göstermektedir. Bir yıl sonra yine aynı tarihte açılan sergi için de *Hürsöz* gazetesinde "Elişi, sulu ve yağlı boya resimler, güzel motif ve desenleri ihtiva eden sanat eserleri genç kızların sanat kudreti hakkında bizde haklı bir gurur uyandırmıştır. Bilhassa küçüklerin yaptığı resimler ciddi bir alâka toplamıştır." şeklinde övgü dolu sözler yer almışsa da detaylara inilmemiştir (Hürsöz, 1947, 19 Mayıs s. 1).

Mevhibe Şefik, resim derslerindeki üstün yetenekli öğrencilerini tek tek anımsıyor. Bunların kimisi bugünün sanat dehaları diyebileceğimiz isimleridir. İnci Kansu, Aylın Örek ve Göral Özkan bunların başında gelmektedir. Bunlardan İnci Kansu, her konuşmasında Mevhibe Şefik'i yüce duygular ile anmaktadır. Anılarda ise özellikle

her sene yapılan müsamerelerde sahnelenecek piyes için hazırlanan dekorlar kalmıştır.

Mevhibe Şefik ve Tiyatro

Mevhibe Şefik tiyatroya da ilgi duymuştur. Bu ilginin sebebi biraz da henüz yedi yaşında iken sahneye çıkmasıdır. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda ara sıra, Türkiye'den adaya bazı tiyatro toplulukları gelip gösteriler yaparlar. Bir defasında dayısı ve arkadaşları Türkiye'den Merhum Bedia Muvahhit ile bir grup sanatkarı Kıbrıs'ta tiyatro sahnelemek üzere getirtmişlerdir. Ancak sahnelenecek oyundaki çocuk rolünü yapan küçük oyuncu getirilemediği için bu rolü Mevhibe oynar. Daha sonraki dönemlerde okul hayatında da defalarca sahneye çıkmış, genellikle baş rolleri üstlenmiştir. Öğretmenlik hayatında ise spor kulübünün oynadığı *Kahraman* piyesinde iki tango söyleyerek yine aynı kulübün temsil ettiği *Akın* piyesinde Nedime rolünü almış, Viktorya mezunlar kurumunun oynadığı bir piyese de *Martılar ve Ayşe* şarkıları ile iştirak etmiştir. Aynı zamanda Darülelhan'ın hazırladığı konsere refakat eder. Bu konserde Kıbrıs Türkiye Konsolosu Orhan Bey sesini pek beğenmiş ve Türkiye'de kalması şartı ile Ankara Konservatuvarına gönderilebileceğini belirtmiştir (Rıza, 1954, s. 12).

1950'lerde Kıbrıs Radyosundaki radyo piyeslerinde rol almıştı. 1963 öncesinde önce Kıbrıs Radyosunda, daha sonra da Bayrak Radyosunda Suphi Rıza'nın yönetiminde hazırlanan her hafta bir saatlik tiyatro programında senelerce rol almıştır. Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonunda "Radyo Tiyatrosu" programında haftada bir gece Suphi Rıza yönetiminde Orhan Avkıran, Mevhibe Şefik, Lütfi Hami, Fevziye Hulusi, Fitnat Zeynel, Mustafa Zeynel'in rol aldığı oyunlardan biri *Ankara Sokağı*'dir (Balıkçıoğlu, 2002, s. 76). Söylediğine göre, Mevhibe Şefik rolünü o denli inandırıcı yaparmış ki, zaman zaman eşi Ali Şefik Beyi "Kıskanmıyor musun?" diye eleştirirlermiş. Bazen piyeslerin yazarı Rıza Suphi Bey bile eserleri kendisinin mi yoksa Mevhibe Hanım mı yazdığı konusunda şaşırır, gözyaşlarını tutamazmış (Kav, 1994, s. 21).

Onun tiyatroya olan yakınlığı, bir oyuncu olmaktan çok öğrencileri ile yaptığı sahne dekorları hazırlama etkinliği bakımından önemlidir. Mevhibe Şefik, "Sahne dekorlarına değer verdiğim ve ilk sahne dekorlarını hazırlayarak insanlara sanatsal bir gösteri sunduğum için mutluyum." der. Ona göre bir köy çeşmesini göstermek, suyun sahneye akışını canlandırmak, millî oyunların adada bilinmediği bir dönemde millî oyunlar sahnelemek kadar önemli katkılardır.

Yaşar Ersoy'un Kıbrıs Türk tiyatro tarihi ile ilgili olarak yazdığı iki ciltlik kitapta sahne dekorlarından hiç söz edilmemesi o yılların yoklukları içinde bir sahne yaratmanın güçlüğüne unutulmuş olduğunu göstermektedir. Oysa bugün Mevhibe Şefik'in yanı sıra İnci Kansu, Göral Özkan gibi sanatçıların da en fazla heyecanla anımsadığı olaylar, her yıl düzenlenen müsamereler ve tiyatro sahneleridir. Bunlar

için önce kaput bezinden dekorlar hazırlanır. Çok büyük boydaki sahne dekoru, oyunun konusuna göre boyanır ve sahneye asılır. Mevhibe Şefik, ilk kez Beliğ Paşa Tiyatrosu'nda yaptıkları müsamere için bir sahne dekoru hazırlamak istemiş, aile bireylerinden topladığı yatak çarşafları ve satın aldığı boyaları kullanarak, öğrencileriyle birlikte çalışmak suretiyle bu dekoru tamamlamıştır. Müsamereelerde bütün bu hazırlıkları müzik öğretmeni Servet Pertev ile işbirliği içinde yaparlar. *Boş Beşik* oyunu için yedi dekor hazırlamışlardır. Bu dekorların asılmasında en büyük yardımcıları, o yılların emektar marangozu Asmaaltı'dan Ali Usta'dır. Önceleri kaput bezi ile yapılan bu dekorlar çok pahalı olması nedeniyle daha sonraları kâğıt üzerine yapılmaya başlanır. Kâğıtlar üzerine resimlenen dekorlar, bezden yapılmış çerçevenin içine yerleştirilir. Kenarlarına asılan iple de yukarı kaldırılıp diğer bir dekor aşağıya indirilir. Bunlar asıldıktan sonra bazen sehpa veya merdiven üstünde bozulan yerler yeniden boyanarak rötuşlar yapılırdı.

1947'de oynanan *Küçük Balıkçılar* adlı bir oyunda sahneye bir deniz fonu asılmış, kontrplâktan yarım bir gemi yaptırılmış, bunun içine de denizciler oturtulmuştur. Oyunda rol alan iki kız öğrenci için üzeri yaldızlı kuyruğu olan birer giysi hazırlanmış ve bunlar deniz kızı olarak giydirilmişti. Bu oyun, günlük *Hürsöz* gazetesinde "Küçük Balıkçılar zengin bir dekor içerisinde balıkçı şarkısını söyleyerek muntazam kürek hareketleriyle geçerken çok beğenilmiş ve alkışlanmışlardı." sözleri ile övgüye değer bulunur. Müsamerede *Küçük Balıkçılar*, *Sukutu Hayal*, *Baş Tacı*, Shakespeare'in *Hob and Çobanları* ile *Bahar* adlı dansların oynandığı, özellikle *Bahar* adlı eser ve dekorunun ince bir zevk ve sanatın mahsulü olduğu belirtilir. Bu yazının sonunda üç buçuk saatlik oldukça uzun, ancak zevkli geçen gösteride yer alan danslar ve şarkıları hazırlayan okulun faal jimnastik öğretmeni Perihan Celâl ve Bayan Mevhibe Hüseyin tebrik edilir (*Hürsöz* 1947 Mart Sayı: 202). Mevhibe Şefik'in anılarında kalanlardan biri de Jale Derviş ile birlikte hazırladıkları *Acem Çarşısı* oyununun dekorudur.

Müsamerelerdeki tiyatrolar veya danslarda kullanılan kıyafetlerin bir kısmı da yine Mevhibe Hanımın denetiminde öğrencilerle birlikte hazırlanırdı. Dans etekleri genellikle grifon kâğıdından olur, ayakkabılar ise öğrencinin ayak kalıbına göre kesilen kartonların üzerine bez dikilip süslenerek yapılırdı.

Mevhibe Şefik'in büyük bir özenle hazırladığı bu dekorları İnci Kansu peyzaj resminin halka sevdirmesi olarak nitelemektedir. Mevhibe Şefik'e bu dekorları nereden öğrendiğini sorduğumuzda bunu pek anımsayamaz. Ancak peyzaj resminin adadaki geçmişi ve bunun tiyatro sahnelerinde kullanılmasının ondan daha eskilere gittiğini tahmin ediyoruz. Örneğin, 1927 yılında Kardeş Ocağı tarafından sergilenen *Çifte Keramet* adlı oyunda ilk kez çok büyük boyutlarda bir peyzaj resminin arka fon olarak kullanıldığı Yaşar Ersoy'un kitabında verilen bir fotoğrafta görülmektedir (Ersoy, 1998, s. 41).

16 Nisan 1945'de *Yeni Mecmua*'da yer alan Lütfi Ekenoğlu imzalı bir yazıda o yıllarda oynanan oyunlarda eşyaların sahnenin orasına burasına rastgele serpiildiği belirtilerek eleştirilmişse (An, 1999, s. 95) de bu eleştirinin profesyonel olarak

sahnelenen oyunlar için geçerli olduğu düşünülebilir. Yine Lefkoşa Türk Lisesi tarafından düzenlenen müsamere için *Söz* gazetesinde Kulis Kurdu imzalı "Müsamere Böyle Olur" başlığı altındaki yazıda, özellikle oyuncuların övgü dolu sözlerle bahsedilmekte, dekor ise "...bir mektep teşkilâtının imkânları derecesine göre meydana getirilmiş, sade fakat hoş ve uygundu." şeklinde değerlendirilmektedir. Oysa Viktorya Kız Lisesinin sahne dekorları, bir kadın titizliğinin ve zevkinin yansımalarıdır. Mevhibe Şefik, bunları 1970'lere kadar sürdürdüklerini, özellikle eski öğrencileri Göral Özkan ve Yalkın Muhtaroglu'nun Türkiye'deki eğitimlerini tamamlayıp Kız Lisesine öğretmen olarak gelmelerinden sonra yardımlaşarak yaptıklarını anlatır. Kız Lisesi'nin ikinci resim öğretmeni olan Göral Özkan, Mevhibe Şefik'in en büyük yardımcısı olur. Sadece Mevhibe Şefik'in elindeki fotoğraflardan izleyebildiğimize kadarıyla o yıllarda düzenlenen profesyonel tiyatro sahneleri ile boy ölçüşecek düzeyde olan bu dekorlar, her yıl yeniden yapılmış, ancak saklanmamıştır. Günümüze kalmış olsalardı, herhalde bunlarla bir tiyatro müzesinin kuruluşunun gerçekleşmesi mümkün olabilirdi. Bunun yanı sıra büyük boy peyzaj resmi için de örnekler oluşturabileceklerdi.

Mevhibe Şefik'e bu dekorları hazırlarken o yıllarda öğrencileri olan ve bugün Kıbrıs'ta çok iyi tanınan İnci Kansu, Göral Özkan, Ayşe Coşar, Bahire İnan gibi öğrencileri yardımcı olmuşlardır. Sahne hazırlıklarına başladığında evinin ön tarafındaki kısmı bir atölye gibi kullanır, islim üstünde kaynattıkları tutkalı, boya ile karıştırır, kâğıtları boyarlardı. Bu boyalar önceleri Rum tarafındaki tüccarlardan, daha sonra Lefkoşa'da Aksoylar adlı Türk mağazasından temin edilmiştir. Bol miktarda yaldız da kullanılırdı. Özellikle diplomaların yazı işini de kendisinin yaptığını ve bunlarda da yaldız kullandığını öğreniyoruz. Onun kâğıt boyama yöntemi, bize bugün İnci Kansu'nun kâğıt serüvenini açıklıyor. İnci Kansu, tıpkı o günlerde birlikte yaptıkları gibi bugün de kâğıt üretimi için mutfağının mikserinden, düdüklü tenceresinden faydalanarak değişik kâğıtlar hazırlamakta, bez parçaları yanında meyveler ve sebzelerle yeni dokulu kâğıtlar hazırlamak ve boyamak suretiyle eserlerini yaratmaktadır. Onun bu yaratma macerasındaki sabırlı ve titiz çalışmada öğrencilik günlerinde yakın ilgisiyle yetiştiği Mevhibe Hanım'ın, onunla birlikte gerçekleştirdikleri çalışmaların, yaşadıkları deneyimlerin mühim bir katkısı olsa gerektir.

Önce öğrencisi ve daha sonra mesai arkadaşı olan resim öğretmeni ve ressam Göral Özkan da her yıl ikinci ders dönemi içinde okul müsamereleri için dekor çalıştıklarını ve bu etkinliklerin onun daha sonraki resim hayatında önemli deneyimler kazandırdığını anlatır ve "biz onun çıraklarıydık" der. Mevhibe Hanım engin tecrübesi, yaratıcılığı, parlak zekası, hoş sohbeti, hoşgörülü ve sevgi dolu kalbiyle onlara ileriki yaşamlarında bir rehber olmuştur.

Mevhibe Şefik'in Mesleğinden Geriye Kalan Eserleri

Mevhibe Şefik, sahip olduğu resim yeteneğine karşın sadece öğretmekle yetinmiştir. O, güzel konuşmanın, güzel yazı yazmanın bir sanat olduğunu anlatır. "Tabiatı boya ve fırça ile yanı başınıza getirmek, 'touch system' ile daktiloda yazı yazmak da birer sanattır." der. Bu bilinçle kendisini tamamı ile okuluna, sanata ve öğrencilerine adanmış bir kişi olarak Mevhibe Şefik binlerce öğrenciyi yetiştirmiş ve bundan da büyük bir mutluluk duymuştur. Kişisel sergi açmayan, sadece tiyatro dekorlarını ve öğrencilerinin eserlerini sergilemekle yetinen Mevhibe Şefik, meslek alanlarında 'resim' dalını seçen ya da resimle amatör olarak uğraşan Sema Zihni (merhum), Yalkın Muhtaroglu, Göral Özkan, Aylın Örek, Gülten Can, Selma Yusuf (merhum),⁶ Ayten Erduran (merhum), Güner Erol, Göksel Özdil adlı öğrencilerinin başarılarını görmekle büyük bir kıvanç duymaktadır. Ancak Sonuç A. Rıza'nın yazdıklarından öğretmenliği sırasında boş saatlerinde resim yaptığını öğreniyoruz. Sonuç odaya girdiğinde Mevhibe Hanım'ı sırtında yer yer boyanmış beyaz önlüğü, elinde fırçası, karşısındaki tabloyu uzaktan seyrederken bulur. "Ve onu rahatsız etmeden muşamba üzerinde durmadan hareket eden fırçasının çizdiği güzel renkleri uzun bir süre izledim" der (Rıza, 1954, s. 11).

Mevhibe Şefik'in kişisel sergi açmaya yönelmemesi o yılların toplum yapısından kaynaklanan bir olay olarak düşünülebilir. Resimle uğraşan kişilerin az ve erkek egemen bir toplum olması, galerilerin noksanlığı Mevhibe Hanım'ı okulunun limitleri içinde çalışmaya yöneltmiştir. Günümüz kadın sanatçılarının sanat yaşamlarına tam anlamıyla öğretmenlikten emekliye ayrıldıktan sonra başladıkları bilinmektedir. Ayrıca o yıllardaki emeklilik yaşı, sosyal güvence gibi olayların noksanlığı, 1963 sonrası yaşanan ekonomik sorunlar ve onun öğretmenlik mesleğini çok sevmesi de bu etkenlerden bazılarıdır. İngiliz döneminde evlenen kadınların işlerinden çıkarılmaları onun geç evlenmesine neden olmuş, bu sorumluluklarla da emekliliğe ancak 43 yıllık bir meslek yaşamından sonra girmiştir.

Mevhibe Şefik eşini kaybettikten sonra yaşamını kızının yanında sürdürmektedir. Burada özenle saklanan büyük boy tuvallerdeki iki resim kızları gibi andığı İnci Kansu ve Sılay Ahmet adlı iki öğrencisinin tablolarıdır. Sılay'ın tablosu Mevhibe Hanım ve kucağında küçük kızı Naciye'yi gösteren bir portre çalışmasıdır. İnci Yılmaz (Kansu) imzalı diğer resim ise Naciye'nin tam boy portresidir. Her iki resim de henüz hiç bir akademik eğitim almayan bu öğrencilerin ne denli başarılı ve yetenekli çizgilere sahip olduklarını yansıtmaktadır.

Mevhibe Şefik'in bugün evinde baş köşede âdeta bir biblo gibi saklanan siyah daktilosu da geçmişinin bir başka parçası olarak bakanlara çok şey anımsatıyor. Sahne dekorlarından ise sadece fotoğraflar ve birkaç gazete haberi kalmış, biraz da belleklerde olanlar... Günümüzde çağdaş kentlerin en önemli müzelerinden biri de tiyatro müzeleridir. Kuzey Kıbrıs'ta hem tiyatro müzesi hem de çağdaş müzenin olmaması üzücüdür. Ayrıca toplum olarak tarih ve arşiv bilincinin gelişmemiş olması günümüzde bile birçok şeyin atılıp kaybolmasına sebep olmaktadır. Bunların

hiç olmazsa fotoğraflarla arşivlenmesinin geleceğe önemli bir katkı olacağı inancı içindeyiz.

Bazı sanatçıların kendilerini yönlendiren kişiler olarak sadece üniversite hocalarını anmaları Mevhibe Şefik'i biraz incitmektedir. Ancak günümüz sanatçıları ve özellikle eğitime önem veren sanatçılar genellikle gazetecilerle yaptıkları uzun söyleşilerde mutlaka ondan vefa ile bahsetmektedirler. Özellikle İnci Kansu'nun vefalı bir öğrenci ve yakın bir dost olarak tüm başarılarında Mevhibe Hanımı anması, bu emeğin manevi bir karşılığıdır. İnci Kansu, kendi sanatını anlatırken, Mevhibe Şefik'in özellikle Viktorya Kız Lisesindeki günlerinde güzel konuşması, kızıl saçları, muntazam fiziği ve şık giyimi ile onu çok etkilediğini söyler. Ancak bunların da ötesinde en fazla onlara verdiği resim derslerinde yeteneklerini geliştirme yönündeki teşviklerinden, yaratıcılığa ve özgür ifadeye yöneltişinden, ayrıca tiyatro sahnelerini hazırladığı sıradaki yoğun çalışmalarında bireysellik yanında işbirliği ruhunun geliştirilmesine yönelik katkılarının öneminden bahseder.

Öğrencilerinden Gülten Can, 1985 yılından beri yürüttüğü Portfolio Sanat Okulu'nda Mevhibe Hanımdan aldığı şevkle eğitim veren bir sanatçı/eğitimcidir. Portfolio'da resmin yanı sıra seramik, batik, ebru, çiçek yapımı, vitray, bakır işleri gibi daha çok el emeği gerektiren konularda eğitim vererek her yıl öğrencilerinin eserlerinden oluşan bir sergi düzenlenmektedir. Ankara Kız Teknik Okulu Resim Anabilim Dalından mezun olan Gülten Can, gazeteci Taylan Kav ile yaptığı ve *Kıbrıs* gazetesinde yayımlanan bir söyleşide (Kav, 1995 Ekim, s. 33) "Öğünmek gibi olmasın ama birincilikle mezun oldum." diyerek anlattığı başarısına ortaokuldaki resim öğretmenin katkısını hemen ekler. Taylan Kav, Gülten Can'ın sözlerini şöyle aktarır: "Ortaokulda Mevhibe Şefik Hanım, resim hocaları imiş. 'Mevhibe Hanımın bize verdiği anlatamam... Boya kokusunu, vernik kokusunu sevdik sayesinde... Yani belki o olmasa, başka dallara girebilirdik.' Ben de Mevhibe Hanımı tesadüfen tanımış, bu sayfalarımı almıştım." Göksel Sarıca Özdil de ortaokulun ilk iki yılını Viktorya Kız Lisesinde okuduğu dönemde resim hocalarının Mevhibe Şefik olduğunu ve onu öğrencilerine resim sevgisini aşıl原因an iyi bir öğretmen olarak anımsadığını belirtir. Göral Özkan ise ondan yine büyük bir sevgi ve saygı ile söz eder. İlk resim öğretmeni olan Mevhibe Hanımın öğrettikleri ile içindeki resim sanatının ilk ışıkları parlamış, sanata tutkusu artmıştır. Bu sevgi sonucu o da resim öğretmenliği yolunu seçmiş, yıllar sonra aynı okulda bu kez mesai arkadaşı olarak yeniden birlikte olduklarında Mevhibe Hanımdan hala daha çok şey öğrenebileceğini anlamıştır. Yüksek eğitimi sırasında teorik olarak aldığı bilgilerin çokluğuna rağmen Mevhibe Hanım uygulama alanında ona işin esaslarını öğreten, yol gösteren hocası, ayrıca meslek ve özel yaşamında da en özel dostu olmuş ve bu dostluk hala devam etmektedir. Hayatının ilk basamaklarından itibaren Mevhibe Hanımı tanımayı ve her dönemde onun öğrencisi olmayı hayatının şansı olarak değerlendiren Göral Özkan, ortaokul yıllarındaki o ilk resim derslerinin güzelliği ve tadının unutulur gibi olmadığını ifade etmektedir.

Mevhibe Şefik kırk iki yıl yedi aylık hizmetinden sonra 9 Nisan 1983'te emekliye ayrılır. Şermin Kotak'ın müdire olduğu bu dönemde oyuncularını içinde Latif Birgen, Ayhatun Ateşin'in de bulunduğu kısa bir oyun sahnelenir. İnci Kansu ise ona bir şiir armağan eder. O, aşağıda sunduğumuz "Öğretmenim" isimli armağan şiirin meslek yaşamı boyunca aldığı en büyük mükâfatlardan biri olduğunu söylemektedir.

Öğretmenim

Bir duman var gözlerimin önünde
Halka halka olmuş uzaklara gidiyor
Bir siz
Bir de ben varım bu dumanın içinde

Ben bir minnacık bir öğrenci
Siz de elimden tutan beni eğiten
Öğretmenlerin
En şefkatlisi, en güzeli

Bir meleksiniz öğretmenim
Kızıl saçlı, nur yüzlü
Sıcacık, sevgi dolu
Bir annesiniz öğretmenim

Ellerinizi görüyorum bu duman içinde
Gül yaprakları gibi pembecik, incecik
Çizgiler canlanıyor, şekiller uyanıyor, renkler cıvıldaşıyor
Bu sihirli ellerde

Siz benim büyüyen sevgim
Siz benim tek örneğim
Siz benim çizgi, şekil ve rengim
Siz benim cesaretim

Ne mutlu size öğretmenim
Yüzlerce talebe yetiştirdiniz
Can verdiniz, hayat verdiniz
Yüzlerce eseriniz var sizin

Yıllar o melek yüzünüzde çizgiler çizdi diye
Siz bizden kopmayın, ayrılmayın
Siz bu okulun her sınıfında, her köşesinde
Siz hepimizin kalbinde.

İnci Kansu

Mevhibe Şefik resim öğretmenliği alanındaki düşüncelerini ve sevgisini şu sözlerle ortaya koymaktadır.

Bu fırçayı görüyor musunuz? İşte ben buna âşığıım. Tabiatın bütün güzellikleri bu fırçanın tellerinde gizlidir. Beni denizin maviliklerine gömen, bir dağ başına çıkararak, bir pınardan

akan suya götüren, eski bir kemer altında derterimi tazeleyen, unutulmuş kırık bir küpü dile getiren hep odur. Beni ağlatan da güldüren de işte bu eşsiz fırçadır.

Sonuç

Kıbrıs kültür tarihi yazıcılığında özellikle Türk toplumunun kendini ifade etme ve dış dünyaya açılma dönemi olan 20. yüzyılın ilk yarısının sosyal, kültürel ve siyasî olaylarının aydınlatılması ve ortaya daha detaylı ürünlerin konması gerekmektedir. Bu yılların eğitimcileri, İngiliz Koloni idaresinin çağdaş görüntüsü arkasında gizli ve baskıcı bir rejimin hakim olduğu ortamda çağdaşlaşma gayretleri yanında Türk kimliğini korurlar. Bir taraftan da Türkiye Cumhuriyeti'ne gizli de olsa bağlılık gösterip Atatürk ile başlatılan inkılâpların sıkı bir takipçisi olarak öğrenciler yetiştirirler.

Türk toplumunun kültürel boyutlarda 1925-1960 yılları arasında süratle ilerleme göstermesi özellikle eğitim kurumlarında özverili çalışan öğretmenler sayesinde olur. Etraflarında bulabildikleri her bilgiyi yeni sentezlerle geliştirerek öğreten bu öğretmenler, öğrencilerini yetenekleri doğrultusunda bir yüksek öğretime teşvik ederek metodolojik çalışmalara dayalı bir eğitimin okullara girmesine katkıda bulunurlar. Mevhibe Şefik, işte bu eğitimcilerin arasında yer alır. Ali Nesim'in dediği gibi 'Batmayan Eğitim Güneşlerimizden' biri olarak o, her ne kadar bu kitaba girememişse de, Kıbrıs'ın ilk sanat eğitimcisi sıfatıyla bu ünvana lâyık kişidir. Bu yazı Mevhibe Şefik'in sanat eğitimine olan katkılarının Kıbrıs eğitim tarihi içinde yer alması gerektiği inancı ile şimdiye kadar yazılmış eğitim tarihlerine bir ilâvede bulunmak ve onu ölümsüzleştirebilmek için yazılmıştır.

Notlar

- ¹ Bu bilgiler sayın Mevhibe Şefik tarafından verilmiştir.
- ² Muhterem Hanımın Ayasofya Kız İlkokulu öğretmeni olduğu Ayşe Mustafa Katipoğlu tarafından da bahsedilir. Bkz. (Nesim, 1987. s. 404).
- ³ Bu okul, 1901-1902 ders döneminde Viktorya İslâm İnas Sanayi Mektebi veya Rüştüyesi olarak kurulmuş ancak defalarca ismi değiştirilmiştir. 1920-26 yılları arasında Viktorya Kız Mektebi, 1926-1935 yıllarında Viktorya Kız Lisesi, 1935-1951 yılları arasında Viktorya Kız Mektebi, 1951-1952 yıllarında Viktorya Tali Kız Okulu, 1953-1958'de Viktorya Türk Kız Lisesi, 1961-1979'da Lefkoşa Türk Kız Lisesi, 1979'dan bugüne dek de 20 Temmuz Lisesi isimlerini almıştır. (Dedeçay 1985, s. 20).
- ⁴ Viktorya Kız Okulunun lise haline gelmesi 1952 yılı olarak verilmektedir. (Dedeçay, 1985. s. 25). 15 Eylül 1952'de alınan kararla Viktorya Ortaokulundan sonra lise programının tatbikine ve lise derecesine yükseltilmesine karar verilmişti. (Behçet 1969, s. 137). Mevhibe Şefik'in bu bilgisi doğrultusunda bu tarihten önce lise statüsüne girmese de eğitim süresi artırılarak eğitim seviyesi yükseltilmiştir.

- ⁵ 1937 yılından 1943 yılına kadar Maarif Encümeni Komisyonu tarafından ilkokullara genç lise mezunları yerine yaşlı mütekit öğretmenlerin tayini tartışılmış, "öğretmen koleji mezunlarının hepsinin tayin edildiğini, gençlerden ise İngilizce Ordinary ile Distinction imtihanını geçmesi istendiğini ve bu imtihanları geçenlerin tayin edilmesinde hükümetin ısrar ettiğini" o yılların maarif müdürü ileri sürer. Ayrıca Ayasofya Kız İlkokulunda muallimlerin yetiştirilmesi için 2 yıllık kurs açıldığı ve bunu bitirmeyen genç muallimlerin tayin edilemeyeceği maarif müdürü tarafından encümene bildirilmiştir. (Behçet, 1969, s. 99-100). 1931-1950 yılları arasında tali okullarla ilgili raporların eksikliğine rağmen, ilkokul öğretmenleri için uygulanan bu kuralların Viktorya Kız Okulunda da benzer şekilde olduğu düşünülebilir.
- ⁶ Selma Yusuf Saygın uzun yıllar Ankara'da yaşamış, ölmeden kısa bir süre önce Lefkoşa'da bir sergi açıp, ayrıca şiir ve resimlerini bir kitapta topladı.

Kaynaklar

- An, Ahmet (1999). *Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar*, Lefkoşa: Kıvılcım Yayınları No: 5.
- An, Ahmet (2002). *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler*, Lefkoşa: AkÇağ Yayınları.
- Balıkçioğlu, Osman (2002). *Bizim İnsanımız Bizim Lefkoşamız*, Toplum Yayınları.
- Behçet, Hasan (1969). *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa- Kıbrıs.
- Dedeçay, Servet Sami (1985). *Viktorya İslam İnaş Sanayi Mektebi ve Kıbrıslı Türk Kadınının Hakları (1902-1985)*, Magosa, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları: 3.
- Ersoy, Yaşar (1998). *Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi*, Lefkoşa: Peyak Kültür Yayınları: 1.
- Feridun, Hüsnü (c. 2000). *Eğitimle Bir Ömür*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, (kitaba tarih konmamıştır ancak 2000 yılında yayınlanmış olduğu sanılmaktadır).
- Hürsöz* (1947 Mayıs). No: 267, s. 24.
- Hürsöz* (1947 Mart), Sayı: 202, 14 Mart Perşembe.
- Hürsöz* (1947 Mayıs). Sayı: 271, 29 Mayıs, s. 1.

- Kav, Taylan (1994 Şubat). *Mevhibe Şefik, Kıbrıs*, 9 Şubat 1994, s. 20-21.
- Kav, Taylan (1995 Ekim). Gülten Can, *Kıbrıs*, 18 Ekim Çarşamba 1995, s. 32-33.
- Nesim, Ali (1987). *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz*, Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Perkin, Joan (1993). *Victorian Women*, London: John Murray.
- Rıza, Sonuç, A. (1954). Okulumuzdan Yetişenler, *Utku*, Mayıs 1954, Yıl: 6, sayı: 13, s. 11-12.
- Severis, Rita, C. (2000) *Travelling Artists in Cyprus 1700-1960*, London: Philip Wilson Publishers.
- Söz* (1932 Haziran). 9 Haziran s. 2.
- Söz* (1946 Mayıs). Sene 28, Sayı: 2855, 2856.

Photographs from Mevhibe Şefik's album
Mevhibe Şefik'in albümünden resimler

Mevhibe Şefik and her husband Ali Şefik.

Mevhibe Şefik ve eşi Ali Şefik.

Mevhibe Şefik and Perihan Celal, her colleague.

*Mevhibe Şefik ve okul arkadaşı
Perihan Celal.*

The students' annual art exhibitions organised by Mevhibe Şefik.

Mevhibe Şefik'in düzenlediği yıl sonu okul sergileri.

The theatre stage designs prepared by Mevhibe Şefik and her students for annual entertainments.

Mevhibe Şefik'in öğrencileri ile birlikte hazırladığı sene sonu müsamerelerindeki tiyatro sahne tasarımları.